

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Slijedeći strukturu sveobuhvatne analize, sljedeća potpoglavlja donose rezultate metoda korištenih u svrhu izrade temeljitog istraživanja. Redoslijed u knjizi prati redoslijed izvođenja po fazama istraživanja: desk analiza, fokus grupe, intervjui i anketa. Prvo su predstavljeni rezultati analize 5 relevantnih dokumenata koji se u širem smislu odnose na plan razvoja Dubrovnika i njegove okolice. Zatim, u drugom dijelu, slijede rezultati 5 fokus grupa i intervjuja. Posljednje je opisan prikaz rezultata ankete.

PRIKAZ REZULTATA DESK ANALIZE

Cilj sociološke analize, kao prve faze izrade Studije, bio je istražiti temeljne prostorne i društvene značajke Dubrovnika, a zatim identificirati civilne aktere relevantne za participativni proces u izradi izmjena i dopuna navedene prostorno planske dokumentacije Grada Dubrovnika. Provedba sociološke analize trajala je od veljače do kraja travnja 2023. godine. Provedena je analiza relevantnih dokumenata i stručnih podloga, te analiza javno dostupnih internetskih stranica udruga i građanskih inicijativa Dubrovnika. Naručitelj je dostavio autorici studije svu relevantnu dokumentaciju koja nije bila javno dostupna, a ostali relevantni podaci, dokumenti, studije i literatura preuzeti su kroz javni pristup (popis je u prilogu).

Analizirani su slijedeći dokumenti: *Strategija razvoja urbanog područja Dubrovnika do 2027.*, *Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“ 2021.-2026.*, *Konzervatorska podloga za kontaktnu zonu svjetskog dobra starog grada Dubrovnika*, *Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2023.*, *Krajobrazna studija za administrativno područje grada Dubrovnika*. U slijedećim dijelovima će se prikazati osnovni rezultati desk analize svakog dokumenta pojedinačno.

Strategija razvoja urbanog područja Dubrovnika do 2027.

S ciljem osiguravanja ravnomjernog i održivog razvoja svih dijelova Republike Hrvatske, potiče se jedinice lokalne samouprave na korištenje sredstava iz europskih fondova, konkretno ITU mehanizama (Integrirana teritorijalna ulaganja), za što je preduvjet u predmetnom području bila izrada Strategije razvoja Urbanog područja Dubrovnik (skraćeno: SRUP Dubrovnik). Financiranje će tako biti omogućeno u financijskoj perspektivi 2021.-2027. za područje Grada Dubrovnika, Općina Župa dubrovačka, Dubrovačko primorje i Konavle koje čine urbano područje (skraćeno: UP) Dubrovnik. Prema tome, SRUP „predstavlja akt strateškog planiranja u okviru politike regionalnoga razvoja koji služi kao multisektorski strateški okvir kojim se planira razvoj Urbanog područja Dubrovnik“ s ciljem „utvrđivanja zajedničkih smjerova razvoja UP-a Dubrovnik, predlaganja zajedničkih pravaca djelovanja te olakšavanjem provedbe zajedničkih projekata UP-a“ (SRUP Dubrovnik, 2022: 5). Izradi SRUP-a prethodila je analiza stanja „uključujući

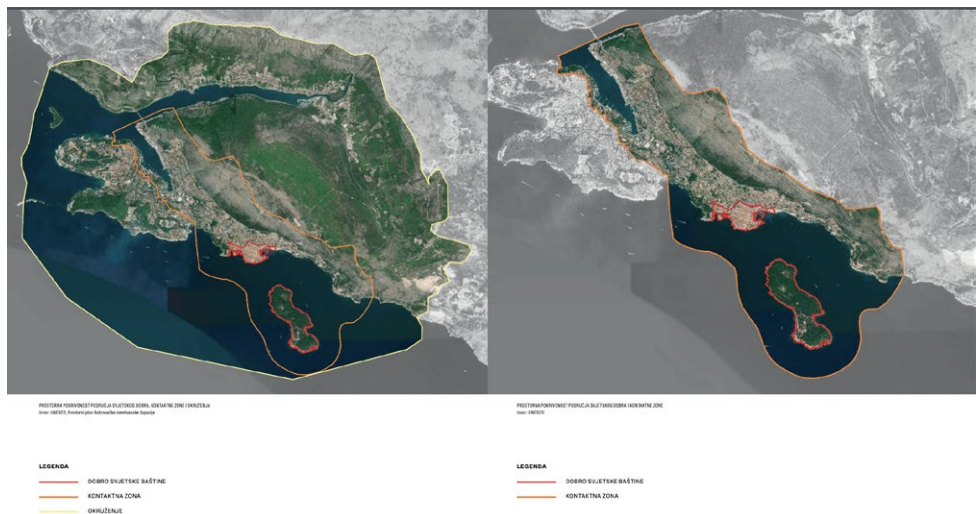
identifikaciju i opis razvojnih potreba, izazova i potencijala, na temelju rezultata participativnog procesa s relevantnim sektorskim dionicima“, kao i provedba participativnih radionica s radnim skupinama uz proces vanjskog vrednovanja dokumenta (SRUP Dubrovnik, 2022: 5). Strategijom se definiraju strateški okvir, posebni ciljevi, prioritetne osi, baza projekata te način provedbe opisanih ciljeva, što se temelji na srednjoročnoj viziji razvoja koja je definirana na sljedeći način:

„Urbano područje Dubrovnik do 2027. godine područje je održivog, pametnog, diversificiranog i otpornog gospodarstva visoke dodane vrijednosti za društvo i okoliš, održive i pametne mobilnosti te prostorno ravnomjerno raspoređene visoke kvalitete i mogućnosti života i rada“ (SRUP Dubrovnik, 2022: 5). Sukladno tome, određena su tri prioriteta „1) Rast unutar limita - Održiv i ravnomjeran razvoj diversificiranog i otpornog gospodarstva visoke dodane vrijednosti za lokalnu zajednicu uz očuvanje resursne osnove povijesnog urbanog krajobraza i prirodnih vrednota 2) Urbani prostor učinkovitog prometnog sustava i prostor usmjeren zelenim, kružnim i energetski održivim rješenjima te zaštiti i obnovi prirodnih i kulturnih resursa 3) Lokalna zajednica kao generator promjena i održivog napretka“ (SRUP, 2022: 5-6).

U kontekstu izrade ove sociološke studije, važno je istaknuti prepoznate razvojne potencijale i potrebe, koje se u prvom redu odnose na društvo, gospodarstvo i urbano okruženje. Bilježe se stagnacija i blagi pad broja stanovnika u UP-u i starenje stanovništva, dok se negativni demografski trendovi posebice ističu na području Grada Dubrovnika i Općine Dubrovačko primorje. Pri tome, treba ipak istaknuti da se na području Grada Dubrovnika bilježi pozitivan migracijski saldo u razdoblju 2016.-2020., što je izrazito važan podatak radi potrebe za daljnjim širenjem grada, za što je smjerove potrebno definirati kroz nove Izmjene i dopune PPUG-a i GUP-a Grada Dubrovnika (SRUP, 2022: 12; 14). Nastavno na navedeno potrebno je istaknuti i posljedice turistifikacije koja, između ostalih, direktno utječe na kvalitetu života lokalne zajednice, a odnosi se na povišenje cijena nekretnina namijenjenih stanovanju (SRUP, 2022: 19). Nadalje, za kvalitetan strateški i prostorni razvoj, ključno je definirati viziju koja će usmjeravati navedene procese, a kao što je ranije navedeno, jedan od glavnih ciljeva je postići diversifikaciju gospodarstva koje trenutno uvelike ovisi o turizmu (SRUP, 2022: 26) za što je potrebno poticati razvoj odgovarajuće infrastrukture. Što se tiče urbanog okruženja, najvažnije je istaknuti kako se SRUP-om bilježe negativni trendovi u smislu zapuštanja krajobraznih cjelina, mali broj zelenih površina te zastarjelost i opterećenost prometne infrastrukture (SRUP, 2022: 44; 50).

Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-A „Starim gradom Dubrovnikom“ 2021.-2026.

Navedeno se potvrđuje i kroz analizu dokumenta Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“ kojeg je Gradsko vijeće Grada Dubrovnika usvojilo u ožujku 2021. godine, a prostorno obuhvaća „svjetsko dobro, uključujući

Izvor: Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“, ZOD, str. 22-23

povijesnu gradsku jezgru, otok Lokrum i pripadajući akvatorij te kontaktno područje svjetskog dobra zajedno s njegovim okruženjem¹³“ (PU, 2021: 15). Potreba za izradom Plan upravljanja proizlazi iz Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te zahtjeva definiranih Operativnim smjernicama za provedbu Konvencije o svjetskoj baštini koji su prvenstveno usmjereni prema zaštiti izvanredne univerzalne vrijednosti svjetskog dobra, odnosno dobra u cjelini. Sam Plan upravljanja “izrađen je na temelju načela i preporuka UNESCO-a iz 2011. godine o povijesnom urbanom krajoliku (HUL - Historic urban landscape) i prema standardima UNESCO-a definiranim Operativnim smjernicama Svjetskog centra za baštinu” (PU, 2021: 15).

„Izrada Plana upravljanja započela je analiziranjem postojećeg stanja od strane stručnjaka, a u suradnji s javnim tijelima Grada Dubrovnika, pod koordiniranjem Povjerenstva za monitoring nad izradom Plana upravljanja i Zavoda za obnovu Dubrovnika“ (PU, 2021: 18). Tijekom izrade uključuju se relevantni akteri i građani kroz različite participativne aktivnosti namijenjene identifikaciji potreba i potencijala, oblikovanju vizije, ciljeva i prioriteta, izradi nacрта strateških aktivnosti i akcijskog plana. Navedeno je u konačnici

¹³ “Područje svjetskog dobra čine povijesna jezgra s gradskim zidinama, dio predjela Pila s tvrđavom Lovrijenac, kompleks Lazareti i tvrđava Revelin, otok Lokrum i pripadajući akvatorij. Kontaktno područje (buffer zona) u najvećem dijelu obuhvaća povijesni urbani krajolik Dubrovnika, uključujući povijesne predjele Konale, Boninovo i Gruž zapadno od gradske jezgre, Ploče i Sv. Jakov istočno, te vršnu zonu i južnu padinu Srđa. Šire Okruženje (setting) uključuje ladanjski krajolik Rijeke dubrovačke, fortifikacijski krajolik platoa Srđ, turistički krajolik Lapada i Babinog kuka te očuvanu prirodnu stjenovitu obalu i šumovite uzvisine predjela Montovjerne te Velike i Male Petke” (PU, 2021: 16).

definirano na temelju rezultata participativnog procesa i spomenute analize stanja (PU, 2021: 18). Vizija Plana upravljanja s vizijom SRUP-a bliska je u elementima u kojima se održivost vidi kao glavna odrednica razvoja, a glasi: „Grad Dubrovnik štiti i upravlja svjetskim dobrom poštujući zahtjeve društvene, ekološke i gospodarske održivosti. Upravljanje se provodi s ciljem unaprjeđenja i zaštite baštine, ljudi i okoliša u dogovoru s lokalnom zajednicom i ostalim dionicima, uzimajući u obzir njihove potrebe, istovremeno težeći ciljevima održivog kulturnog, okolišnog, demografskog, ekonomskog, turističkog, infrastrukturnog i planskog razvoja“ (PU, 2021: 12).

S obzirom da se radi o dokumentu kojemu su prethodile sveobuhvatne analize koje nisu vidljive u njegovom finalnom obliku, u ovoj sociološkoj analizi fokusirali smo se na analitički dio koji pokriva sociološki i demografski aspekt te izravno prenosi participativne dijelove procesa (s obzirom na autorski tim: dr. sc. Ognjen Čaldarović, dr. sc. Jana Vukić i dr. sc. Sanja Klempić Bogadi navedeno je opravdano i službeno dozvoljeno od strane naručitelja Zavoda za obnovu Dubrovnika). Sociološka i demografska istraživanja provedena su u razdoblju 2016.-2019. godine, a dio je dostupan u knjizi: Klempić Bogadi, Sanja; Vukić, Jana; Čaldarović, Ognjen (2018) Život u povijesnoj jezgri Dubrovnika: sociološko- demografska studija. Dubrovnik: Zavod za obnovu Dubrovnika. Prije svega, treba naglasiti kako je važnost zaštićenog područja (prostor povijesne jezgre i kontaktne zone) „višestruka i iznimno kompleksna jer je to i mjesto života ljudi. Stoga je u analizi i izradi PU nužno sagledavati povijesnu jezgru (PJ) i okolno područje (World Heritage Property) Dubrovnika istodobno kao prostor pod zaštitom UNESCO-a (što uključuje zaštitu fizičke strukture i načina života) i mjesto svakodnevnog života te izrazito jaku turističku atrakciju (lokalno i globalno sagledavanje) i ekonomski iznimno značajan izvor prihoda (za lokalnu i nacionalnu ekonomiju)“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU). Radi se o principu kojeg je potrebno uvažavati prilikom izrade bilo kakvih prostornih studija ili dokumenta, budući da su glavno svojstvo prostora ipak ljudi koji ga svakodnevno oblikuju i mijenjaju.

„Na temelju sociološkog istraživanja 2019./2020. zaključak je: na prostoru WHP-a najviše je ugrožena kvaliteta i način života stanovnika te je potrebno posebnu pažnju posvetiti njihovoj zaštiti, ali problemi su prisutni u čitavoj zoni zaštite“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU).

Osnovni problemi koji se tiču sociološkog i demografskog aspekta područja su:

- a. negativni demografski procesi (depopulacija i starenje),
- b. narušena kvaliteta života zbog pretjeranog, nekontroliranog turizma i nedostatka sadržaja potrebnih za svakodnevni život jer je sve podređeno turističkoj ponudi, a ne stanovnicima (zdravstvena skrb, dućani i dr.) i gotovo isključiva orijentacija na turizam,
- c. nepostojanje objektivno izračunatog (od strane nezavisnih stručnjaka, a provjerenog s lokalnom zajednicom) nosivog kapaciteta (engl. carrying capacity) povijesne jezgre i WHP-a u cjelini,

- d. prometni problemi (gužve, motorizirani promet u mirovanju, turistički autobusi, taksi, dostava i pretovar robe u zonama stanovanja pr. Pile i Ploče, zagađenje zraka i buka i dr., a nemogućnost adekvatne dostupnosti i dostave roba i usluga stanarima PJ),
- e. zagađenje (buka, zagađenje zraka, zagađenje mora)
- f. problemi infrastrukture (kanalizacija, odvodnja oborinskih voda, električna mreža i dr.),
- g. zbrinjavanja otpada (prevelike količine otpada, neadekvatno zbrinjavanje i odvajanje otpada, problem odvoza otpada i dr.)
- h. zelene površine (premalo ih je i neadekvatno održavanje), urbano zelenilo i priroda (padine Srđa),
- i. komunalni red, nepridržavanje pravila i zakona te nedovoljne inspekcije (građevinskih radova, ugostiteljskih objekata, iznajmljivača apartmana i kuća za odmor itd.) te
- j. problemi sigurnosti (u slučaju prirodnih katastrofa, negativnih utjecaja klimatskih promjena i dr.) i smanjenje osjećaja sigurnosti zbog velikog broja stranaca i turista koji svakodnevno koriste prostor u kojemu žive stanovnici WHP-a (nesigurnost je posebno vezana uz ranjive skupine, djecu, starije osobe i samce i druge)“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU).

U tom smislu, iz sociološke i demografske perspektive, ključno je uključiti građane u procese odlučivanja i održati „živi grad“ čije će funkcije služiti na dobrobit lokalnoj zajednici, pozitivno utjecati na trendove starenja stanovništva, depopulacije i gentrifikacije. Stoga se ciljevi Plana upravljanja „primarno odnose na revitalizaciju povijesne jezgre Dubrovnika i okolnog područja, dakle nužno je zadržavanje stanovništva, značajno unapređenje kvalitete života (dostupnost sadržaja i usluga potrebnih za svakodnevni život, rješavanje problema prometa i dostave robe u WHP-u, problema odvoza i odvajanja otpada, unapređenja komunalne infrastrukture, rješavanje problema preopterećenja WHP-a turizmom i smanjenje zagađenja (zraka, mora; svjetlosno zagađenje, buka) te zaštita u unapređenje stanja okoliša (urbane zelene površine i parkovi, zrak, more, Lokrum, padine Srđa i dr.)“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU).

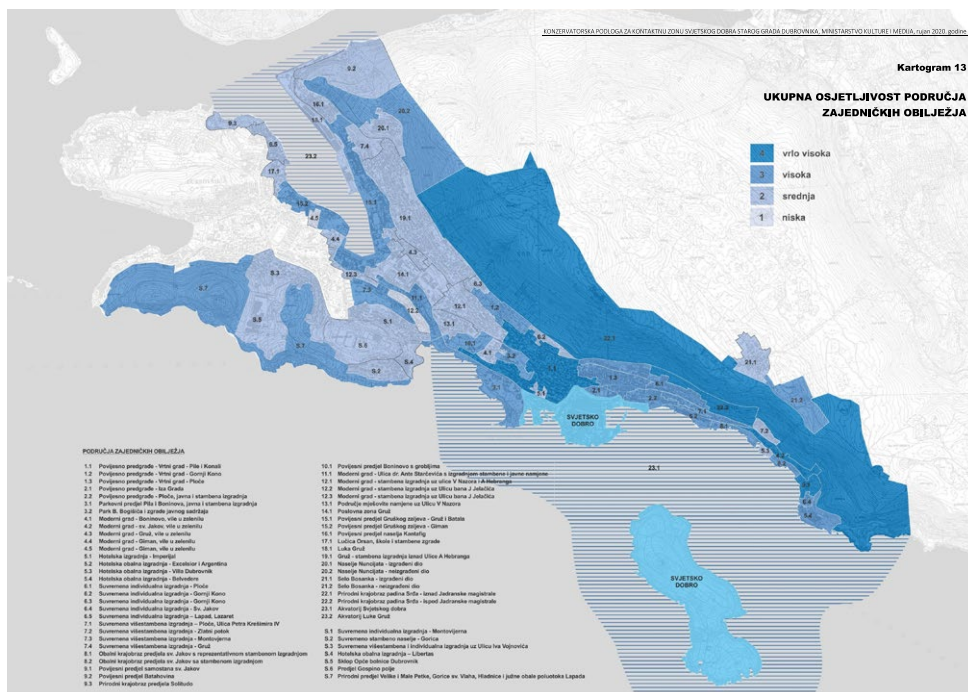
Kako bi se ti ciljevi ostvarili, „potrebno je provesti sveobuhvatno istraživanje kvalitete života na području Grada Dubrovnika na reprezentativnom i prostornom uzorku, pratiti promjene te sustavno razvijati i prilagođavati mjere pojedinim prostorima“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU). Jedan od razloga zauzimanja za takav pristup je i mogućnost usporedbe i nastavak kontinuiteta istraživanja područja – analizirajući ranije provedena sociološka istraživanja, može se zaključiti kako se navedeni problemi kroz vrijeme produbljuju, umjesto rješavaju, što nije karakteristično samo za dubrovačku povijesnu jezgru. Radi se o istraživanjima koja je 1986. i 1987. godine proveo Ivan Rogić s timom stručnjaka: Rogić, I., Kovačević, R. (1986). Dubrovnik – stara gradska jezgra.

Sociologijska studija. Zagreb: Urbanistički institut SRH, Zavod za prostorno planiranje i Rogić, I., Kovačević, R., Sarić, B., Šikić, V. (1987). Dubrovnik – Kontaktno područje stare jezgre: Studija sociologijskih i funkcionalnih aspekata. Zagreb: Urbanistički institut SRH, Zavod za prostorno planiranje. Osim toga, korisna su bila istraživanja provedena u splitskoj gradskoj jezgri Leburčić, A., Maroević, M. i Rogić, I., (2002). Splitska povijesna jezgra: zapušteno srce grada. Sociološka studija. Split: Grad Split, Gradsko poglavarstvo, Služba za staru gradsku jezgru i Rogić, I. (1992). Periferijski puls u srcu od grada. Zamke revitalizacije. Zagreb: Sociološko društvo Hrvatske“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU). Produbljivanje navedenih problema, „žalosna je činjenica i krajnje upozorenje da je potrebno uvesti suštinske promjene prije nego se Dubrovnik pretvori u negativne primjere poput Venecije (ili Sv. Stefana na što upozoravaju stanovnici povijesne jezgre koji su sudjelovali na radionici i fokus grupama u studenom 2019. g.)“ (Čaldarović, Vukić, Klempić Bogadi, radni materijal za PU). Korak prema njihovom rješavanju napravljen je i kroz određene programe Grada Dubrovnika kao što je *Respect the City* (odgovorno upravljanje destinacijom uz smanjenje negativnih utjecaja kao posljedica turistifikacije), dio je ugrađen u širu Strategiju razvoja urbanog područja Dubrovnika i dvije važne stručne osnove koje su izrađene – konzervatorsku i krajobraznu, međutim i dalje ostaje dio važnih problema koji su neriješeni kao što je određivanje nosivog kapaciteta destinacije i/li rješavanje prometnih problema te pokušaj promišljanja strateških koraka za negativne posljedice klimatskih promjena s kojima se posebice suočavaju priobalni gradovi i južna Europa. U idućem dijelu prikazana je analiza najvažnijih dokumenata koji se odnose na navedene teme.

Konzervatorska podloga za kontaktnu zonu svjetskog dobra starog grada Dubrovnika

Temelj za izradu konzervatorske podloge bila je Odluka Odbora za svjetsku baštinu koji je 2018. godine prihvatio prijedlog Republike Hrvatske o izmjenama granica kontaktne zone svjetskog dobra „Stari grad Dubrovnik“, zbog čega se može reći da je ovaj dokument „prvi put cjelovito analizirao prostor povijesnog urbanog krajolika Dubrovnika, ocijenio osjetljivost područja te utvrdio smjernice za umanjivanje ili otklanjanje negativnih utjecaja na OUV¹⁴ i na ostale sastavnice prostora“ (MKM, 2020: 8). Cilj izrade konzervatorske podloge bio je „utvrđivanje politike i strategije očuvanja prihvatljivog okruženja povijesne jezgre grada od negativnih utjecaja na izvornost i cjelovitost dobra svjetske baštine. Ovi utjecaji mogu se pojaviti u različitim oblicima i stupnjevima intenziteta, odnosno mogu imati različiti učinak na pojedine sastavnice i attribute dobra svjetske baštine. Pojedini utjecaj može biti vizualni, fizički, izravan, neizravan, kumulativni, reverzibilni, ireverzibilni, trajni ili privremeni itd.“ (MKM, 2020: 8).

¹⁴ Outstanding Universal Value (hrv. Izvanredna univerzalna vrijednost)

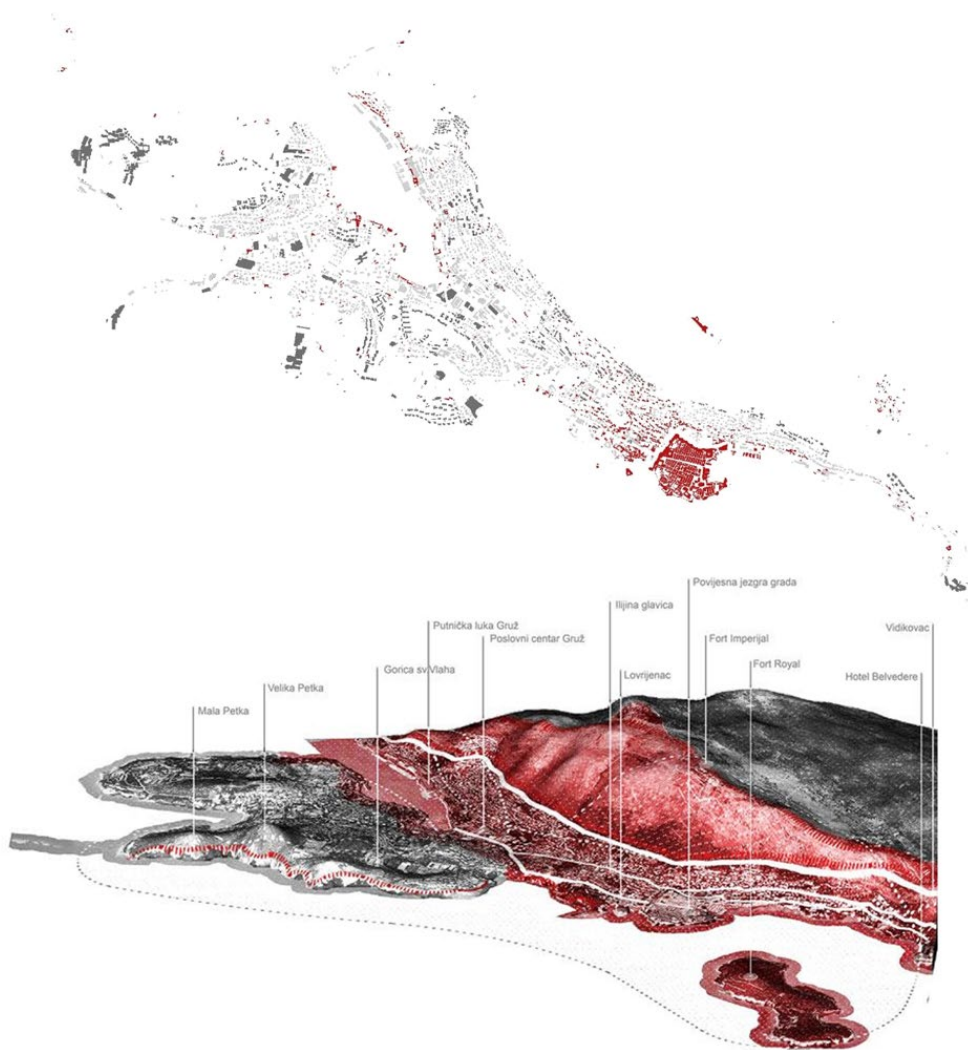
Izvor: Izvod iz grafičkog dijela konzervatorske podloge; Kartogram 13. Osjetljivost područja

Prostorni obuhvat kontaktne zone „u najvećem dijelu obuhvaća povijesni urbani krajolik Dubrovnika, uključujući povijesne predjele Gruž, Boninovo i Konale zapadno od gradske jezgre, Ploče i Sv. Jakov istočno, vršnu zonu i južnu padinu Srđa u punoj širini te dijelove pripadajućeg mora“ (MKM, 2020: 8). Također, sukladno preporukama Odbora za svjetsku baštinu, Podloga u obzir se uzima i neposredno okruženje kontaktne zone (koje je u ingerenciji Izmjena i dopuna Prostornog plana Dubrovačko-neretvanske županije). Sama kontaktna zona, nalazi se „unutar administrativnog područja Grada Dubrovnika, stoga je Generalni urbanistički plan ključni instrument koji propisuje uvjete provedbe svih zahvata unutar prostora svog obuhvata“ (MKM, 2020: 7).

U izradi konzervatorske podloge primijenjena je kompleksna metodologija koja je „prilagođena obilježjima prostora, okolnostima izrade te stupnju dosadašnje konzervatorske obrade prostora, a podrazumijeva povezivanje nekoliko pristupa: 1) koncepta povijesnog urbanog krajolika 2) procjene utjecaja na baštinu 3) integralnog planiranja. Pristup području kao povijesnom urbanom krajoliku uzima u obzir slojevitost kontinuiranog povijesnog razvoja, zatečena obilježja urbanog krajolika Dubrovnika i očuvanje naslijeđenih vrijednosti, uvažavajući potrebe razvoja“ (MKM, 2020: 10). Ovakav pristup omogućio je definiranje područja zajedničkih obilježja za koje se određuje stupanj osjetljivosti uz preporuke postupka za svaki od područja, odnosno daju se „smjernice za za novu gradnju, korištenje i namjenu prostora, izgradnju infrastrukture ta za postupanje

s urbanim i prirodnim uzorcima“ (MKM, 2020: 11). Smjernice, sukladno Zakonom o prostornom uređenju integracijom u GUP dobivaju svoj legitimitet (MKM, 2020: 11), kroz proces javne rasprave za potrebe donošenja izmjena i dopuna prostorno-planske dokumentacije dobiva se uvid javnosti (MKM, 2020: 8), a GUP postaje instrument zaštite vrijedne kulturne i prirodne baštine u okviru budućih urbanih transformacija, uz iznimku „područja unutar obuhvata nacionalne zaštite kulturno-povijesne cjeline Dubrovnika gdje se izravno primjenjuje Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara“ (MKM, 2020: 11). Konzervatorska podloga donosi osvrt i na tada važeći GUP, pri čemu se zaključuje da ne sagledava „cjelovito prostor Dubrovnika kao povijesni urbani krajolik sa svjetskim dobrom u središtu, niti međuodnos pojedinih entiteta i vrsta graditeljske baštine s njihovim prostornim kontekstom te sa svjetskim dobrom kao najvećom prostornom vrijednošću“ (MKM, 2020: 16), što se kroz dane konzervatorske smjernice nastoji izbjeći u sljedećim Izmjenama i dopunama.

U Podlozi se detaljno analiziraju povijesna, strukturna i vizualno-morfološka obilježja prostora, a sklopu izrade ove studije smatramo da je važno istaknuti nekoliko prikaza promjena koje negativno utječu na cjelokupno stanje u prostoru, što se u prvom redu odnosi na pretjeranu izgrađenost dostupnih površina uslijed jačanja procesa turistifikacije što je obilježje gotovo cijelog gradskog područja. U konzervatorskom smislu posebice „su problematični zahtjevi za izgradnjom u neizgrađenom području nekadašnjeg kultiviranog ili prirodnog krajolika na atraktivnim lokacijama s pogledom na gradsku jezgru te zahtjevi za radikalnim rekonstrukcijama i adaptacijama karakterističnih povijesnih zgrada na području povijesnih gradskih predgrađa radi novih smještajnih kapaciteta“ (MKM, 2020: 7). Analizom i vrednovanjem urbanih tipova i uzoraka te ocjene osjetljivosti područja, Podlogom se identificiraju različite vrste degradacije prostora koje su uglavnom povezane sa zahvatima koji narušavaju kontinuitet povijesnog razvoja područja, odnose između izgrađenog i neizgrađenog prostora, odnosno kojima su „prvotni prostorni red i uzorci značajno narušeni arhitektonski neusklađenim dogradnjama, nadogradnjama i zamjenskom gradnjom sa zanemarivim udjelom zelenila“ (MKM, 2020: 55). Kao samo neke od primjera prepoznatih degradacija u prostoru koje imaju direktan utjecaj na izvanrednu univerzalnu vrijednost svjetskog dobra, navest ćemo sjeverni dio predjela Ploča ispod Jadranske magistrale, naselje Zlatni potok, izgradnja naselja Gorica, hoteli Excelsior i Belvedere i dr. (MKM 2020: 55-57). Kao što je spomenuto, slijedeći uvodno spomenutu metodologiju, „na području obuhvata prepoznata su 23 tipa urbanog krajolika, odnosno 51 područje zajedničkih obilježja koja se osim po urbanim uzorcima (prostornom rasporedu urbanih elemenata) razlikuju po funkciji, odnosno namjeni i korištenju prostora te povijesnom razdoblju u kojemu su formirana, odnosno koje ih danas određuje“ (MKM, 2020: 87). Sukladno tome, konzervatorska podloga određuje smjernice za svako pojedino područje prema tipu (Sl. 3), a donosi se i detaljan katalog svakog područja.

*Izvor: Konzervatorska podloga za kontaktnu zonu svjetskog dobra
Starog grada Dubrovnika*

“Ključna konzervatorska određenja (...) polaze od obaveze očuvanja prepoznatih vrijednosti, poticanja poboljšanja stanja i prihvaćanja promjena kojima se ne ugrožava izvanredna univerzalna vrijednost svjetskog dobra u njegovom okruženju. Smjernice proizlaze iz vrednovanja urbanih i prirodnih uzoraka te ocjene osjetljivosti pojedinih gradskih predjela, odnosno područja zajedničkih obilježja. Urbanizirano područje Dubrovnika gotovo je u potpunosti popunjeno postojećom izgradnjom te nema većih prostornih cjelina za uvođenje programa nove urbanizacije, a izgrađenost područja karakterizira prevladavajuća samostojeća izgradnja. Mogućnost nove izgradnje pretežno se odnosi na pojedinačne

interpolacije na neizgrađenim parcelama te na zahvate urbane regulacije manjeg prostornog obuhvata. U cjelovitom sagledavanju prostora mogu se izdvojiti opća načela za čitavo područje kontaktne zone koje je potrebno integrirati u lokalno planiranje i politike urbanog razvoja, a to su očuvanje/održavanje, unaprjeđenje i upravljanje promjenama” (MKM, 2020: 87).

Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2023.

S obzirom na izazove urbanizacije, ekonomskog razvoja, demografskih trendova u Hrvatskoj, kao i globalnih izazova klimatskih promjena u ovoj studiji posebno se ističe nužnost cjelovitog sagledavanja svih elemenata koji utječu na prostor i kvalitetu života, od kojih je zelena infrastruktura prepoznata kao iznimno važan element. Navedeno dokazuje Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2030. godine (Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine) čije dijelove radi jasnije ilustracije navodimo u nastavku. Pri tome, treba istaknuti kako se zelenilo kao važan element kvalitete života u smislu dobrobiti koje nosi unaprjeđenje zelene infrastrukture, ali i kao ambijentalni element, ističe i u Strategiji razvoja urbanog područja Dubrovnik do 2027., Planu upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a “Starim gradom Dubrovnikom”, Konzervatorskoj podlozi za kontaktnu zonu svjetskog dobra Starog grada Dubrovnik te, naravno, u Krajobraznoj studiji za administrativno područje grada Dubrovnika.

Program razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2030. godine “izrađen je s ciljem uspostave održivih, otpornih, sigurnih i za život ugodnih i uređenih gradova i općina u Republici Hrvatskoj. Njime će se stvoriti preduvjeti za bolju kvalitetu života i zdravlja ljudi i dati doprinos održivom društvenom, gospodarskom i prostornom razvoju. Urbana područja, posebice gradovi, prepoznati su kao pokretači ekonomskog rasta, ali imaju i najveći utjecaj na održivi razvoj. Važan čimbenik održivog razvoja je unaprjeđenje održivosti urbanih područja, poboljšanje okoliša i povećanje kvalitete života u gradovima. Međutim, sve više gradova bori se s izazovima neodržive urbanizacije, degradacijom i gubitkom prirodnog kapitala, klimatskim promjenama i povećanjem rizika od prirodnih katastrofa. S obzirom da trenutno 75% europskog i 58% hrvatskog stanovništva živi u urbanim područjima, ključnu ulogu u rješavanju razvojnih izazova kao što su klimatske promjene i učinkovito korištenje resursa može igrati stvaranje, očuvanje i upravljanje zelenom infrastrukturom u urbanim područjima. Navedeno će imati snažan utjecaj i na razvoj Hrvatske te pridonijeti zastavljanju daljih negativnih trendova na europskoj i globalnoj razini. Jedan od prioriteta Europske Unije je ostvarenje održive, klimatski neutralne i zelene Europe” (Program razvoja ZI, 2021: 3).

Kako bi se ostvarila srednjoročna vizija razvoja¹⁵ o široko rasprostranjenom i dostupnom zelenom infrastrukturnom Programu razvoja ZI, predlažu se tri posebna cilja:

Posebni cilj 1. Kvalitetno planiranje i upravljanje razvojem zelene infrastrukture

Posebni cilj 2. Unaprijeđena, raširena, povezana i lako dostupna zelena infrastruktura u urbanim područjima

Posebni cilj 3. Visoka razina znanja i društvene svijesti o održivom razvoju urbanih područja kroz razvoj "zelene infrastrukture" (Program razvoja ZI, 2021: 5).

Kao važno polazište iz navedenog dokumenta navodimo dio analize stanja u Republici Hrvatskoj; jednim od najvećih nedostataka smatra se nedovoljno iskorištavanje potencijalnih površina za daljnji razvoj te slabo povezivanje zelenih površina u jedinstvenu zelenu infrastrukturu.

Europska okolišna agencija (European Environment Agency; Komunikacija Europske unije o zelenom infrastrukturnom) opisuje zelenu infrastrukturu kao alat za pružanje ekoloških, gospodarskih i društvenih pogodnosti putem rješenja koja se temelje na razumijevanju prednosti koje priroda pruža ljudskom društvu i pokretanja ulaganja koja održavaju i poboljšavaju te pogodnosti. Drugim riječima, to je mreža prirodnih, polu prirodnih područja i zelenih prostora koja pruža usluge ekosustava, pri čemu se potiče dobrobit ljudi i kvaliteta života.

Zelena infrastruktura može pružiti višestruke funkcije i pogodnosti u istom prostornom području. Te funkcije mogu biti okolišne (npr. očuvanje biološke raznolikosti ili prilagodba klimatskim promjenama), društvene (npr. osiguranje kvalitetne odvodnje ili zelenih površina) i gospodarske (npr. stvaranje radnih mjesta i rast cijena nekretnina). Razlika u odnosu na rješenja sive infrastrukture, koja obično imaju samo jednu funkciju kao što je odvodnja ili prijevoz, čini zelenu infrastrukturu privlačnom jer ima potencijal za istodobno rješavanje nekoliko problema. Tradicionalna siva infrastruktura i dalje je potrebna, ali često se može poboljšati rješenjima čije je ishodište priroda (engl. Nature-based solutions).

Krajobrazna studija za administrativno područje grada Dubrovnika

Krajobrazna studija za administrativno područje grada Dubrovnika je „stručna podloga za integralnu zaštitu krajobraza i održivi razvoj prostora Grada Dubrovnika” koja će „na detaljnoj, lokalnoj razini rezultirati jedinstvenim uvidom u inventar krajobraza Grada

¹⁵ “Zelena infrastruktura u urbanim područjima, široko rasprostranjena i dostupna svima, doprinosi visokoj kvaliteti života stanovništva te uspostavi održivih, otpornih i sigurnih gradova i naselja. Zelena infrastruktura jedan je od ključnih elemenata planiranja razvoja urbanih područja pri čemu se potencijali razvoja iste kontinuirano prepoznaju i vrednuju, čime je osigurano ugodno okruženje za život te se ostvaruje doprinos održivom društvenom, gospodarskom i prostornom razvoju. Dostupnost i raširenost zelene infrastrukture dovela je do „povratka prirode u grad” te unaprijeđenja ljudskog zdravlja, kao i kvalitete okoliša u urbanim područjima” (Plan razvoja ZI, 2021: 42).

Dubrovnika s opisom njihovog stanja, trendova, glavnih razvojnih pritisaka i promjena, te integralnom procjenom njihovih kvaliteta kao i smjernicama za njihovu integralnu zaštitu, održivo planiranje i upravljanje“ (Krajobrazna studija, Tipologija 1, 2022: 1). Krajobrazna studija tako, kao i ostale stručne podloge i strategije još jednom upućuje da svaka prostorna intervencija mora biti u skladu s „karakterom krajobraza“ kako se ne bi nepovratno izgubile prepoznate krajobrazne vrijednosti, uz što se ističe kako se krajobraz može shvatiti i kao temelj za razvoj održivog turizma (Krajobrazna studija, Tipologija 1, 2022: 1). S novim Izmjenama i dopunama Prostornog plana uređenja Grada Dubrovnika i Generalnog urbanističkog plana, krajobrazna je studija povezana prostornim obuhvatom, kao i smjernicama koje je „kao takve potrebno implementirati u prostorno plansku dokumentaciju (PPU i GUP) Grada Dubrovnika te ostale sektorske dokumente (iz zaštite okoliša i prirode, zaštite kulturne baštine, turizma, ruralnog razvoja itd.) i razvojne strategije“ (Krajobrazna studija, Tipologija 1, 2022: 2), kako bi se ostvario održivi razvoj grada. Izrada studije metodološki je bila koncipirana prema nekoliko faza koje su obuhvaćale: 1. FAZA - Tipologija krajobraza, 2. FAZA – Vrednovanje krajobraza, 3. FAZA – Osvrt na planiranu izradu Strategije zelene infrastrukture Grada Dubrovnika i 4. FAZA – Propisivanje smjernica za očuvanje i unaprjeđenje krajobraza (Krajobrazna studija, Tipologija 1, 2022: 3). Radi se, dakle, o kompleksnoj metodologiji kojom su istraženi aspekti različitih tipova krajobraza na području Grada Dubrovnika, dok ćemo u ovoj studiji fokus staviti na prikaz ugroženih krajobraza (kao rezultat analize osjetljivosti krajobraza i razvojnih pritisaka), preporuke vezane uz zelenu infrastrukturu te smjernice koje se predlažu za izmjenu prostorno-planske dokumentacije. Ugroženost krajobraza se procjenjuje „na temelju međudjelovanja prethodno definirane osjetljivosti krajobraznih područja i intenziteta, količine i rasprostranjenosti razvojnih pritiska na istom krajobraznom području. Pritom se ugroženost karaktera krajobraznog područja povećava s povećanjem osjetljivosti i intenziteta pritiska, i obrnuto. Najugroženiji krajobrazi su u pravilu oni najvrjedniji koji su izvrgnuti razvojnim pritiscima većeg intenziteta“ (Krajobrazna studija; Vrednovanje, 2022: 30). Pri tome, skrenut ćemo pozornost na analizirane pritiske, iz razloga što se određene „prijetnje“ mogu iščitati i iz prethodno analiziranih dokumenata, s naglaskom na konzervatorsku podlogu – kao najvažniji prepoznati su razvoj turizma i urbanizacija, izgradnja prometne infrastrukture, deagrarizacija, razvoj marikulture u morskom obalnom pojasu, veliki rekreacijski kompleksi – golf tereni (golf teren na Srđu) te divlja odlagališta otpada što se sveukupno može stupnjevati od niske do visoke razine (Krajobrazna studija; Vrednovanje, 2022: 18). Nadalje, analiza ugroženosti krajobraza, ukazala je da su visoko ugrožena „područja naselja Riđice, Mravinjca, Mrčeva i Kliševa, Ljubuč, Brsečine, Trsteno i južni obalni dio Zatona u primorskom dijelu obuhvata, dok su na užem području Grada to područje Petrovog sela, Padine i ladanjsko područje Rijeke dubrovačke, Srđ i obalne padine na području Sv. Jakova, Povijesni vrtni garda Pile i Konali i luka Gruž a na otocima uvale Suđurađ i Donje Čelo te Lopudski zaljev s kultiviranom udolinom u zaleđu“, dok su nisko ugroženi „krajnji sjeveroistočni dio zaleđa Primorja, sjeveroistočni dio Jakljana, jugozapadne padine Lopuda i otvoreno more“ (Krajobrazna studija; Vrednovanje, 2022: 30).

Treba istaknuti i analizu degradirajućih krajobraza koja „predstavljaju negativna obilježja u prostoru smanjujući pritom u prvom redu vizualno-doživljajne, a potom i prirodne te kulturno-povijesne kvalitete krajobraza“ (Krajobrazna studija; Vrednovanje, 2022: 30). Radi komparacije s prethodnim potpoglavljima, istaknut ćemo degradacije povezane s novom stambenom i turističkom izgradnjom. Stambena izgradnja u neprilagođenom mjerilu, u odnosu na neizgrađeni okoliš u najvećoj se mjeri odnosi na područje Zatona (Štikovice), Babinog Kuka, Lapada, Monotvjerne, padina Gruža i Gruškog polja, Rijeci Dubrovačkog, Malom Zatonu i Orašcu (Krajobrazna studija; Vrednovanje, 2022: 34). Ističu se i primjeri veličkih i manjih turističkih sklopova koje karakteriziraju zgrade neprilagođenih gabarita čija je izgradnja utjecala na prirodni red i sklad u zatečenom prostoru, poput hotela President i Neptun (kao i vizualno povezanih hotela Palace, Rixos i Belvedere), hotel Lafodia u lopudskom zaljevu, kompleksa Vrtovi sunca u Orašcu itd. (Krajobrazna studija; Vrednovanje, 2022: 38).

U vezi s Programom razvoja zelene infrastrukture u urbanim područjima za razdoblje 2021. do 2023., naglasit ćemo kako „otvorene/zelene površine Grada Dubrovnika predstavljaju veliku vrijednost grada i okolice jer su dio dubrovačkog prostornog identiteta“ (...) „njihova vrijednost je veća jer su ujedno i baštinci kulturnih vrijednosti u starim dijelovima grada. Vrtni prostori starih ljetnikovaca, klaustri samostana, ali i gradski trgovi, čine urbani prostorni identitet, pa njihovom zaštitom se ujedno štiti i kulturna baština kroz zelenu infrastrukturu“ (Krajobrazna studija, Zelena infrastruktura, 2022: 11). Kao veliki problem ističe se gubitak zelenih površina radi intenzivne izgradnje koje imaju ne samo ambijentalne i identitetske vrijednosti vezane uz kvalitetu života, nego i okolišne - gube se apsorbirajuće površine koje imaju ulogu i u neutralizaciji posljedica klimatskih promjena, čiji nedostatak utječe i na stvaranje poplava, klizišta i odrona (Krajobrazna studija; Zelena infrastruktura, 2022: 12).

Postizanje ciljeva iz Programa razvoja zelene infrastrukture, odnosno „implementacija zelene infrastrukture na administrativnom području Grada Dubrovnika i njeno povezivanje s različitim sektorskim alatima, a posebice prostornim planiranjem, bit će omogućena kroz izradu Strategije i Akcijskog plana zelene infrastrukture (Krajobrazna studija; Zelena infrastruktura, 2022: 12), za što će podloga biti izrađena krajobrazna studija. U studiji se donose preporuke za izradu Strategije i Akcijskog plana čiji je cilj integracija novo uspostavljenih aktivnosti u prostorno-plansku dokumentaciju, pri čemu je potrebno staviti naglasak na specifičnosti Grada Dubrovnika.

U posljednjem dijelu krajobrazne studije, donose se opće smjernice za integralnu zaštitu i održivi razvoj koje se dijele prema smjernicama za: 1) Za zaštitu, planiranje i upravljanje prirodnim krajobrazima 2) Za zaštitu, planiranje i upravljanje antropogenim (kulturnim) krajobrazima 3) Za očuvanje slike krajobraza/krajobraznog identiteta i vizura 4) Za ublažavanje klimatskih promjena 5) Za sanaciju i unaprjeđenje degradiranih krajobraza i 6) Za očuvanje visokovrijednih i najugroženijih dijelova krajobraza koje prate i dogovarajući grafički prikazi.

PRIKAZ I INTERPRETACIJA REZULTATA TERENSKOG ISTRAŽIVANJA

FOKUS GRUPE

Osnovni protokol fokus grupe uključivao je raspravu o sljedećim temama:

1. Identifikacija postojećih prostornih problema (pretjerana izgradnja, deagrarizacija ili dr.) i (smjera) gospodarskog razvoja Grada.
2. Prostorne transformacije suvremenoga grada:
 1. planiranje javnih sadržaja
 2. komunalna opremljenost
 3. prometna povezanost i smjer širenja grada
 4. vrednovanje kulturno-povijesne baštine i zaštita prirodnog/kulturnog krajolika
 5. aspekti detaljnog planiranja i natječaja (područja unutar predmetnih planova za koja je potrebna detaljnija razrada).
3. Zaključna identifikacija temeljnih problema i prijedloga.

Diskusija je dozvoljavala slobodu rasprave i širenja određenih tema tijekom fokus grupe, ovisno o dinamici sudionika i relevantnosti određenih aspekata koji su se pojavljivali tijekom rasprave. Navedena fleksibilnost omogućila je da se pokriju sve teme koje su sudionici smatrali relevantnima, a dopuna je omogućena i putem dodatnih intervjua kao što je prethodno objašnjeno.

FOKUS GRUPA 1: MJESTO ODRŽAVANJA GRAD ZAGREB, STRUČNJACI (AKADEMSKA ZAJEDNICA)

Na sudjelovanje u fokus grupi 1 upućeno je 10 poziva stručnjacima iz područja prostornog planiranja/urbanizma/arhitekture (3), povijesti umjetnosti (1), prometne infrastrukture (1), ekonomije i turizma (1), urbane sociologije (1), geografije (2) i demografije (1). Na dogovorenom terminu nisu prisustvovali stručnjaci iz područja: arhitektura/urbanizam/prostorno planiranje (1), ekonomija i turizam (1) i geografija (1)¹⁶. Zbog toga su uvršteni u dio istraživanja koji se provodi metodom intervjua, zajedno s ostalim stručnjacima za područja: ekonomija i turizam, znanosti o moru/ekologija. Sažetak zaključaka fokus grupe je predstavljen u nastavku.

Osnovni zaključci. Kako bi se unaprijedio život u Dubrovniku, ključno je implementirati kvalitetniji i pravedniji raspored sadržaja, s fokusom na podizanju općenite kvalitete života. Nedefiniranost tipa turizma predstavlja izazov koji zahtijeva pažljivo razmatranje kako bi podržao razvoj grada bez negativnih utjecaja na stanovnike. Osim toga, suočava se s problemom neusklađenosti zakonodavnog okvira i nadležnosti različitih institucija,

¹⁶ U prilogu studije se nalazi detaljan popis sudionika fokus grupe i poziv na sudjelovanje.

često s oprečnim zahtjevima, što zahtijeva kontinuirane napore za postizanje usklađenosti. Nužno je postaviti ograničenja u opterećenju prostora, posebice u vezi s prometom, turizmom i izgradnjom, istovremeno štiteći i poboljšavajući zelene prostore. Očuvanje ruralnih područja, koja predstavljaju "nevidljivi Dubrovnik," zahtijeva strateško planiranje kako bi se podržala poljoprivreda, očuvali ruralni prostori i poboljšala kvaliteta života kroz održivi turizam. Održiva mobilnost je ključna, ali se mora paziti da prometna infrastruktura ne ugrozi ruralne dijelove poput Gornjih sela. Definiranje zona koje su isključivo turističke i pružanje potpore cjelokupnom razvoju grada kroz restriktivan prostorni plan važno je kako bi se sačuvali netaknuti prostori poput ruralnih dijelova i prirodnih resursa. Izniman izazov predstavlja UNESCO-ova zaštita Starog grada Dubrovnika, koji se suočava s problemom opadanja broja stanovnika i loših uvjeta života zbog prevelikog opterećenja turizmom. Stoga je ključno razmisliti o novim planovima za stanovanje u drugim dijelovima grada. Održivi razvoj Gruža kao "novog grada" i obnova *brownfielda* u tom području, uz očuvanje vizure iz Grada, postaju važni elementi strategije. Također, treba inzistirati na zaštiti javnog prostora i urbanih zelenih zona, bez obzira na vlasništvo, kako bi se spriječila privatizacija i očuvala kvaliteta urbanih prostora.

FOKUS GRUPA 2: MJESTO ODRŽAVANJA GRAD DUBROVNIK, MJESNI ODBORI GRADA DUBROVNIKA

Pozvani su predstavnici svih mjesnih odbora Grada Dubrovnika. Prisustvovali su svi predstavnici osim predstavnika mjesnog odbora Koločep i predstavnika mjesnog odbora Riđica.

Dodatni materijali¹⁷ (prijedlozi, očitovanja i dr.) mjesni odbor su dostavljali nakon održane fokus grupe mailom. Svi materijali ušli su u analizu. U ovoj fokus grupi se ističe potreba za razvojem područja mjesnih odbora, eventualno širenje građevinskih zona, ali u skladu s okolišem uz zaštitu vrijednih vizura i baštine na korist prvenstveno lokalne zajednice (rješavanje stambenog pitanja, zadržavanje mladih obitelji). Najčešće se ističu problemi s nedostatkom kanalizacijske mreže, te neucrtavanjem pojedinih dijelova osnovne infrastrukture uz nedostatak javnih i društvenih sadržaja te unaprjeđenje infrastrukture u svrhu boljeg prometnog povezivanja i poboljšanja kvalitete života (npr. trajektno pristanište, obilaznica Orašca, odvojak za Bosanku...). Slijedeći paragraf će opisati osnovne zaključke fokus grupe 2.

Osnovni zaključci. Mjesni odbor Šipanska Luka je izrazio potrebu za širenjem građevinskih zona uz očuvanje vrijednih vizura i baštine, rješavanje problema kanalizacijskog sustava i neucrtanih cesta, posebno u lijevoj strani uvale. MO Suđurađ predlaže proširenje glavne ceste, rješavanje problema tzv. divljih cesta i predlažu izgradnju reciklažnog dvorišta, heliodroma i POS-ovih stanova. MO Lopud ističe važnost Sjekrice i prijedlog uspostavljanja kružne linije za bolje povezivanje otoka i predlažu razvoj Gruža kao „novog

¹⁷ Potpuni tablični prikazi se nalaze u prilogu na kraju ove knjige.

grada“. MO Brsečine se zalaže za rješavanje preopterećenosti lučice i nedostatka parkirnih mjesta, kao i želju za pregovaranje s Gradom oko nedostataka društvenih sadržaja i infrastrukture. Gornja sela (MO Ljubač, MO Mrčevo, MO Gromača, i MO Mravinjac) su dali slijedeće prijedloge: očuvanje autentičnosti krajolika i promišljeno proširenje građevinskih područja, razvoj sela uz održavanje ravnoteže s okolišem, poboljšanje odnosa izgrađenosti i prilagodba gradnje okolišu, rješavanje problema pristupne ceste kroz Orašac, izgradnja obilaznice Orašca i razvoj sela uz očuvanje okoliša, rješavanje problema prometovanja teške mehanizacije i poboljšanje infrastrukture. MO Zaton se zalaže za planiranje društvenih sadržaja, zaštitu zelene zone, te širenje građevinskih zona uz održivost i zaštitu okoliša. MO Orašac predlaže izradu zaobilaznice prema Gornjim selima, infrastrukturna poboljšanja, upisivanje infrastrukture i rješavanje problema prometovanja teške mehanizacije. MO Trsteno iznosi prijedlog poboljšanja komunalne infrastrukture, prometne sigurnosti, širenje građevinskih zona prema Orašcu i Napoleonovom putu. MO Dubravica ističe problem nedostatka pitke vode i problem nepostojanja adekvatnog kanalizacijskog sustava, a zatim navode potrebu za urbanizacijom i poboljšanjem pristupnih puteva. MO Bosanka predlaže proširenje ceste, rješenje prometne povezanosti i zaštitu vizure kao i izdvajanje A zone od B zone zbog gradnje. Posljednje, MO Osojnik ima zahtjev za odvajanjem vrtića od osnovne škole, unapređenje nerazvrstanih cesta i plansko širenje građevinskih zona za potrebe lokalnog stanovništva.

FOKUS GRUPA 3: MJESTO ODRŽAVANJA GRAD DUBROVNIK, LOKALNI STRUČNJACI

Poziv za sudjelovanje upućen je lokalnim stručnjacima/kinjama¹⁸. Ukupno je upućeno 15 poziva, na koje se odazvalo 12 sugovornika.

Osnovni zaključci. Perspektiva lokalnih stručnjaka podupire određena stajališta iznesena u dosada provedenim fokus grupama, ali ipak postoje neka odstupanja. Dubrovnik, kroz rastući turizam i sezonsku fluktuaciju, suočava se s ozbiljnim izazovima. Formiranje Gruža kao novog središta grada zahtijeva precizno urbanističko određivanje podcentara i dodjelu svih potrebnih funkcija. Naglašen je problem prometa koji zahtijeva temeljitu analizu i planiranje. Ključ za sagledavanje situacije leži u dnevnim migracijama u aglomeraciji. Nužna je urbana sanacija i preobrazba uz detaljno planiranje prometa, posebno uzimajući u obzir zaleđe. Nedostatak sadržaja u Gružu zahtijeva izradu Detaljnih planova uređenja (DPU) kako bi se područje obogatilo i postalo atraktivnije. Očuvanje otočkih i morskih resursa, uključujući estuarij Omble, Lokrum i plato Srđa, ključno je za dugoročni razvoj grada. Proglašavanje parkom prirode dijelova otoka i zelenih zona neophodno je kako bi se sačuvala biološka raznolikost i spriječilo širenje grada na Gornja sela, koja su botanički rariteti. Smanjenje svjetlosnog onečišćenja i promicanje urbane ekologije su

¹⁸ Stručnjaci koji se nisu mogli odazvati u terminu održavanja fokus grupe uvršteni su u dio istraživanja koji je proveden metodom intervjua.

neizostavni aspekti razvoja. Kulturna infrastruktura ima ključnu ulogu u očuvanju identiteta grada, a izračun kapaciteta nosivosti i zaštita pomorskog dobra postaju imperativi. Sveobuhvatna sanacija predstavlja dugoročno rješenje, naglašavajući potrebu za detaljnim planiranjem putem Urbanističkih planova uređenja (UPU). Podržavajući UPU kao ključni alat za rješavanje prostornih problema, ističe se izazov primjene zakonodavnog okvira i obaveza provedbe javnog natječaja. Sanacija zelenila, prometni problemi te uspostava povezanosti smatraju se ključnim faktorima, a dolina Komolca se ističe kao važno područje, uz upozorenje na klizišta, što ga čini prikladnim za industrijsku zonu, a ne za stanovanje.

FOKUS GRUPA 4: MJESTO ODRŽAVANJA GRAD DUBROVNIK, CIVILNE UDRUGE

Pozivi su upućeni u dogovoru s Naručiteljem sljedećim udrugama i organizacijama civilnog društva: Društvo arhitekata Dubrovnik, Udruga Mjera (izuzeli su se iz procesa), Placa kolektiv (udruga se nije odazvala pozivu), Zajednica tehničke kulture Dubrovnik, Udruga inovatora Dubrovačko-neretvanske županije (udruga se nije odazvala pozivu), Udruga Korak Dubrovnik, Društvo turističkih vodiča Dubrovnik, Udruga DART (nisu prisustvovali), Art radionica Lazareti, Hrvatska gorska služba spašavanja, DEŠA Dubrovnik (spriječeni, nisu prisustvovali), Green Sea Safari Dubrovnik (spriječeni, nisu prisustvovali), Hrvatsko planinarsko društvo Sniježnica, Društvo prijatelja dubrovačke starine, Društvo građevinskih inženjera Dubrovnik.

Osnovni zaključci. U kontekstu stambenih pitanja u Dubrovniku naglašava se izazovnost situacije. Problem leži u nedostatku adekvatnih stambenih rješenja te potrebi za detaljnim planom, posebice Urbanističkim planom uređenja (UPU), usmjerenim prema povijesnoj jezgri. Promet postaje ključna prepreka, s obzirom da su sve ustanove smještene u povijesnoj jezgri, a pristup do njih je ograničen. Stoga, predloženo je razmatranje izmještanja tih institucija u Gruž kako bi se olakšala dostupnost. Nedostatak prostora za udruge također je identificiran kao izazov. Postoji široko suglasje da udruge nemaju adekvatan prostor te da je potrebno pronaći zadovoljavajuće rješenje koje omogućuje zajedničko korištenje multifunkcionalnih prostora, uz mogućnost dijeljenja prostora s Gradskom knjižnicom (GK) za sastanke i druge aktivnosti. Disperzija sadržaja i raznovrsnost lokacija postaju ključni, uz naglasak na programima prilagođenim svim dobnim skupinama, uključujući mlade, starije stanovnike i osobe s invaliditetom. Javni sadržaji se nameću kao prioritet, s potrebom za disperzijom i dijeljenjem prostora, pridržavajući se policentričnog pristupa. Povezanost otoka s glavnim kopnom postaje nužna, uz osiguravanje adekvatnih sadržaja za stanovnike. Ljetnikovci se predstavljaju kao potencijalna rješenja za smještaj udruga, pod uvjetom da su obnovljeni prema stručnim propisima. Kultura stanovanja i kvaliteta prostora postaju ključni, a javni natječaji su prepoznati kao neophodni za osiguranje javnih sadržaja u gradu.

FOKUS GRUPA 5: MJESTO ODRŽAVANJA GRAD DUBROVNIK, GRADSKI KOTARI GRADA DUBROVNIKA

Pozvana su po dva službena predstavnika svakog gradskog kotara Grada Dubrovnika, prisustvovali svi gradski kotari (ali ne po 2 predstavnika). Dodatni materijali¹⁹ (prijedlozi, očitovanja i dr.) gradski kotari su dostavljali nakon održane fokus grupe mailom. Gradski kotarevi u Dubrovniku suočavaju se s nizom urbanističkih izazova koji zahtijevaju pažljivo planiranje i koordinaciju.

Osnovni zaključci. Postoji potreba GK Mokošice za razmatranjem rive kao rješenja nedostatka javnog prostora, ali i kao potencijalno rješenje nedostatka nogostupa uz cestu koja prolazi uz more te problema slabe povezanosti s glavnom cestom. GK Montovjerna je istaknula problem nedostatak sportske i prometne infrastrukture, generalni problem prometa i pakiranja smatrajući da postoji potreba za kružnim tokovima u kvartu, potreba za proširenjem parkinga na gradske parcele i, naposljetku, istaknut je nedostatak komunalnih vezova i plaža. GK Grad naglašava potrebu izrade UPU-a za zaštitu prostora, uz važnost poštivanja konzervatorske podloge i nužnost ograničenja turističkih djelatnosti. Istodobno, ističu potrebu za zaštitom zelenih površina, zelenom regeneracijom i proširenjem šetnica. Dodatno, ističe se potreba za prometnim rješenjima usmjerenima od Grada, uz podršku javnom gradskom prijevozu. GK Komolac navodi kao najveći problem kotara problem klizišta i oborinskih voda, te ih zanimaju potencijalni smjerovi širenja grada. Opći zaključci prisutnih predstavnika gradskih kotara su razmatranje proširenja parkinga na gradskim parcelama u svrhu unapređenja kvalitete života, promišljanje o „*by passu*“ u više kotareva kako bi se rasteretio promet i istraživanje mogućnosti povezivanja brodskim linijama. Prodiskutirao se problem prometa, te je zajedno zaključeno da brza cesta ugrožava izvor Omble, što dovodi do zahtjeva za izmještanje industrijske zone.

Sveukupno, sugovornici se slažu u potrebi za pažljivim urbanističkim planiranjem, izradom UPU-a te očuvanjem povijesnih i prirodnih resursa u cilju održivog razvoja grada Dubrovnika.

¹⁹ Osim održane fokus grupe MO i GK su dostavili različite vrste priloga (prijedlozi i očitovanja MO i GK). Prilozi su dostavljani mailom su dostavljeni mailom Upravnom odjelu za urbanizam, prostorno planiranje i zaštitu okoliša Grada Dubrovnika, Urbanistici d.o.o. i voditeljici sociološkog istraživanja dr. sc. Jani Vukić. Svi dostavljeni materijali ušli su u obradu podataka i razvrstani su prema razinama prostornih planova na koja se odnose te prema prostorima na koje su se odnosili. No, dio prijedloga nije u okviru onoga što propisuju prostorni planovi pa nije mogao biti adresiran urbanističkim smjernicama i prijedlozima izmjena, ali je zato sav prikupljeni materijal naveden u ovoj studiji i predstavlja njen važan doprinos širem sagledavanju razvojnih potreba Grada Dubrovnika.

INTERVJUI

Nakon analize podataka, tijekom mjeseca svibnja upućeni su pozivi na sudjelovanje u intervjuima stručnjacima koji nisu prisustvovali provedenim fokus grupama, a čije mišljenje je procijenjeno kao relevantno za teme PPU-a i GUP-a, ili stručnjacima koji su prisustvovali, ali je bilo potrebno dodatno pojašnjenje određenih aspekata rasprave zbog vremenskog ograničenja fokus grupa. S navedenim ciljem napravljen je popis stručnjaka koji je u nastavku zajedno s komentarom o (ne)sudjelovanju (detaljni pozivi u prilogu dokumenta). Ukupno je u intervjuima sudjelovalo 8 sugovornika od 17 poslanih tijekom svibnja i početka lipnja 2023. godine.

Pri prikazu rezultata, važno je na početku istaknuti da analiza nije obuhvatila stavove ekonomista i stručnjaka za turizam, s obzirom na njihovu nemogućnost sudjelovanja u predloženim participativnim aktivnostima. Navedeno predstavlja značajno ograničenje u opsegu istraživanja. U svjetlu navedenog, kako bi se dobila cjelovita slika, preporučljivo je, ukoliko se istraživanje nastavi, aktivno uključiti ekonomske stručnjake, stručnjake za turizam te, po mogućnosti, stručnjake iz područja urbane ekologije u participativni aspekt istraživanja. Time bi se osiguralo šire razumijevanje relevantnih tema, jačajući tako ukupnu valjanost rezultata istraživanja. Pojedini stručnjaci više su izražavali stavove o području vlastitog stručnog i znanstvenog interesa, dok su drugi odgovarali na sva pitanja. Ukratko se može zaključiti da se rezultati intervjuja poklapaju s rezultatima provedenih fokus grupa sa stručnjacima (u Zagrebu i Dubrovniku). Važno je pritom naglasiti da je 2 sudionika iz područja arhitekture i urbanizma sudjelovalo u FG u Zagrebu, međutim zbog ograničenog vremena nisu bile pokrivena sve teme pa su pozvani da kroz intervju detaljnije elaboriraju stavove. Istaknuti su problemi prometa koji je potrebno regulirati jačanjem javnog prijevoza, izmještanjem prometa u mirovanju i ograničavanjem ulaska osobnih automobila turistima (uz adekvatnu organizaciju javnog prijevoza). Istaknuta je sveopća devastacija prostora i nužnost zaštite prirode, uvođenja zelene infrastrukture i uređivanja problema oborinskih voda.

Problem „život grada“ pod zaštitom UNESCO-a tj. Starog grada Dubrovnika adresiran je dvojako – s jedne strane kao već izgubljen slučaj, dok s druge strane kao potencijal za pametno upravljanje (ne planiranje, već stvaranje zajedničke vizije svih aktera u razvoju grada Dubrovnika!) i doseljavanje mladih obitelji pod povoljnim uvjetima i različitim oblicima subvencija i poreznih olakšica i sl. Problematizirana je i *buffer* zona koja ograničava razvoj Gruža, a Gruž je upravo postao i prepoznat je od struke kao takav, novi centar Grada te mu treba pružiti kvalitetno planiranje i unapređenje infrastrukture i sadržaja. Širenje grada u okolna područja svakako se odbija u primorju, a Komolac i Pobrežje prepoznaju se kao potencijali. Zaštita baštine mora ostati osnova svake intervencije jer je baština ujedno i pokretač gospodarstva i razvoja, pri čemu je nužno sačuvati javni prostor i posebno priobalni pojas i plaže.

ANKETA

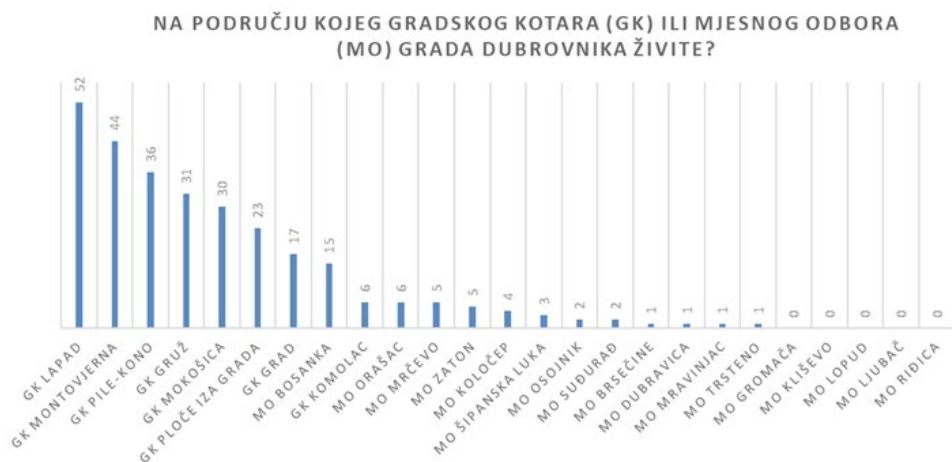
Rezultati anketnog upitnika (N=287) prikazani su prema tematskim cjelinama počevši s detaljnim prikazom socio-demografskih podataka ispitanika. Slijede teme kvalitete života i specifične teme GUP-a i PPU-a Grada Dubrovnika. Prikazani su najvažniji rezultati analize podataka, uz opise i grafičke prikaze. Sama metodologija provedbe ankete i cjelokupnog participativnog procesa nalazi se u prethodnim dijelovima studije.

PRIKAZ SUDIONIKA ANKETNOG UPITNIKA PREMA SOCIODEMOGRAFSKIM ZNAČAJKAMA

Upute za razumijevanje grafičkih prikaza:

Svi histogrami u ovom radu se tumače s lijeva na desno. Korištene su skale procjene u rasponu od 1 do 5. Najniža vrijednost (1) označava najveći stupanj neslaganja (nimalo se ne slažem, u potpunosti je nedostupan, osjećam se izrazito nesigurno), zatim slijedi (2) koja označava manji stupanj neslaganja (ne slažem se, nedovoljno je dostupan, osjećam se sigurno), (3) označava neutralno stajalište (niti se slažem, niti se ne slažem, niti je dostupan, niti je nedostupan, niti se osjećam sigurno, niti nesigurno), (4) označava manji stupanj slaganja (osjećam se sigurno, dostupan je u dovoljnoj mjeri, slažem se) i posljednje, (5) najveći stupanj slaganja (u potpunosti se slažem, osjećam se izrazito sigurno, u potpunosti je dostupan). Svaki histogram sadrži pripadajuću legendu koja sadrži naziv odgovarajućeg stupnja slaganja s određenom tvrdnjom koju prikazuje. Legende je potrebno čitati po redu s lijeva na desno. Svaki stupac histograma sadrži broj koji označava broj ispitanika koji su označili datu vrijednost. U tekstualnom dijelu se nalazi prosječna skalarna vrijednost odgovora dobivena mjerenjem uz pripadajuću standardnu devijaciju.

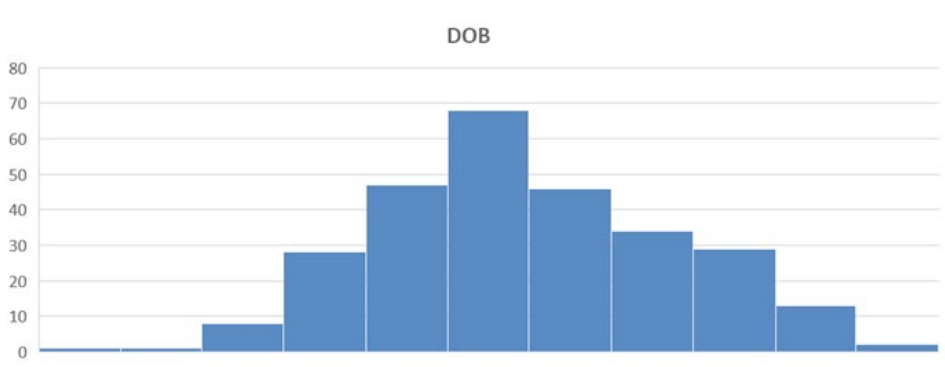
Najveći odaziv na anketu u vidu prostorno-funkcionalnih cjelina je s područja Grada i predgrađa (područje na koji se odnosi GUP i PPU), a manji na ostalim prostorima. Na

Grafički prikaz 1 - Na području kojeg gradskog kotara ili mjesnog odbora živite?

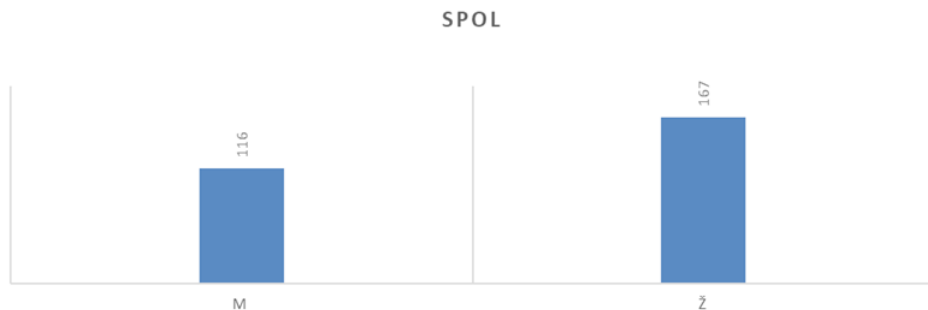
anketni upitnik su se u silaznom redoslijedu odazvali: GK Lapad (52), GK Montovjerna (44), GK Pile-Kono, GK Gruž (31), GK Mokošica (30), GK Ploče iza Grada (23), GK Grad (17), MO Bosanka (15), GK Komolac (6), MO Orašac (6), MO Mrčevo (5), MO Zaton (5), MO Koločep (4), MO Šipanska Luka (3), MO Osojnik (2), MO Suđurađ (2), MO Brsečine (1), MO Dubravica (1), MO Mravinjac (1) i MO Tršteno (1). Niti jedan od ispitanika ankete nije se odazvao iz područja MO Gromača, MO Kliševo, MO Lopud, MO Ljubač i MO Riđica. Odaziv, gradskih kotara iznosi 83,28%, a mjesnih odbora 16,72%. Iako postoji izrazito velika razlika između sudionika u anketnom upitniku, ona je nadomještena od strane mjesnih odbora aktivnom participacijom u fokus grupama.

Što se tiče dobne strukture ispitanika anketnog upitnika, prosječna dob iznosi oko 45 godina (SD=12.679), (grafički prikaz 2).

Grafički prikaz 2 - Dob ispitanika.

Po pitanju spolne strukture sudionika anketnog upitnika, više ispitanika su žene (69%, N=169) u odnosu na muškarce (41%, N=118).

Grafički prikaz 3 - Spol.

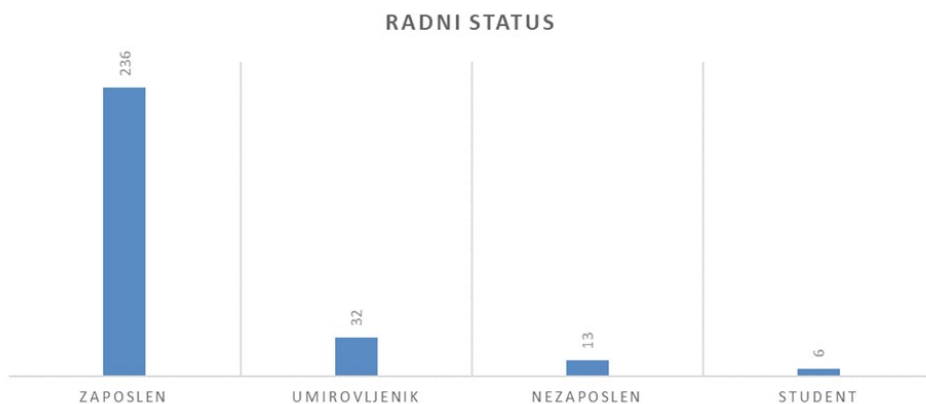
Većina ispitanika kao najviši postignuti stupanj obrazovanja navodi visoku stručnu spremu, odnosno visoku školu, fakultet ili više (70.3%, N=202), zatim slijedi četverogodišnja škola ili gimnazija (15,5%, N=44), viša škola (11%, N=32) i posljednje, tro-

godišnja strukovna srednja škola (3,2%, N=9). U ovom dijelu ankete nitko nije naveo osnovnoškolsko obrazovanje ili izostanak/djelomično osnovnoškolsko obrazovanje kao svoj najveći stupanj obrazovanja. U ograničenju studije je napomenuto kako online ankete uobičajeno imaju veći odaziv visokoobrazovanih i time mogu stvarati dojam pristranosti. U ovom slučaju, u demografskim karakteristikama je vidljiv značajan udio visokoobrazovane populacije (70,383%, N=202), te se time potvrdilo jedno od ograničenja da visokoobrazovani čine češće veći udio uzorkovane populacije u online anketama/istraživanjima. Dubrovačko-neretvanska županija je prema službenim podacima iz popisa stanovništva 2021. godine bila 3. županija s najvećim udjelom visokoobrazovanog stanovništva (26,8%).

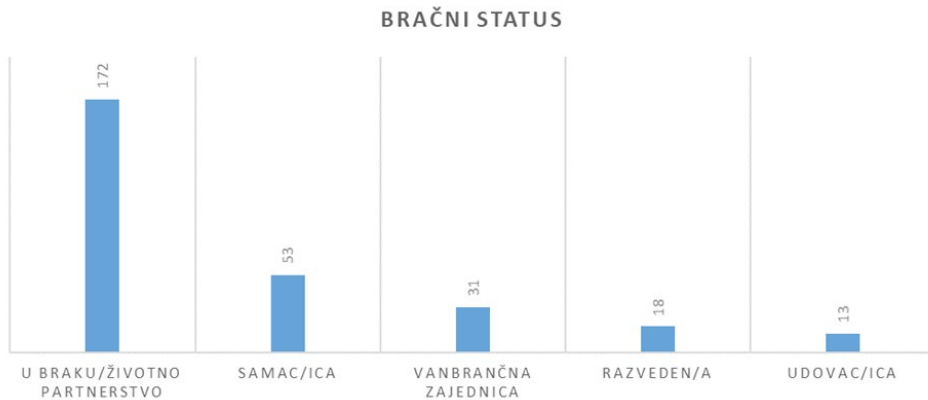
Grafički prikaz 4 - Razina obrazovanja.

Na pitanje o zaposlenju, uvjerljivo najveći broj ispitanika 82,23% (N=236) se izjasnio kao zaposlen/a, zatim se 11,15% (N=32) izjasnilo kao umirovljenik/ca, nezaposlen/a 4,53% (N=13) i student/ica 2,09% (N=6).

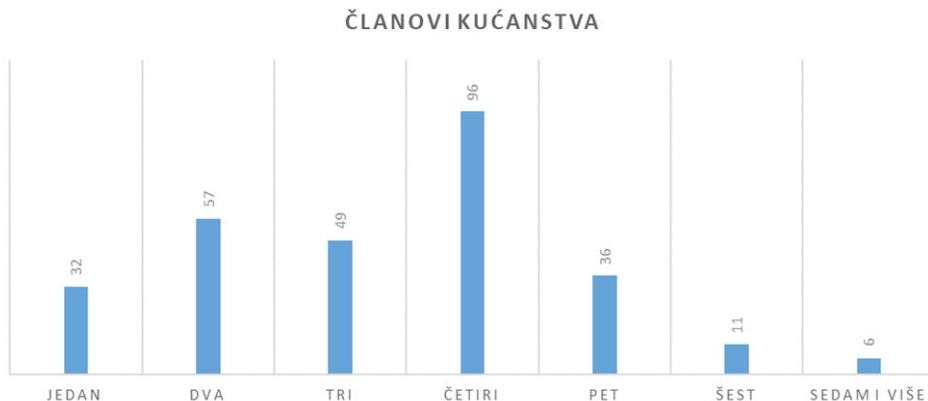
Grafički prikaz 5 - Radni status.

Većinu uzorka čine ispitanici koji su u bračnoj zajednici ili formalno sklopljenom životnom partnerstvu (59,93%, N=172). Zatim slijede samci/ice (18,47%, N=53), vanbračna zajednica (10,8%, N=31), razveden/a (6,27%, N=18) i posljednje, udovci/ice (4,53%, N=13). Navedene značajke uzorka važno je imati na umu kod tumačenja podataka o (priuštivom) stanovanju, potrebama za određenim infrastrukturnim i drugim sadržajima koji su od važnosti kod urbanističkog projektiranja prostora. Iz tog razloga je potrebno promatrati kategorije „u braku/životno partnerstvo“ i „vanbračnu zajednicu“ zajedno, jer će takva kućanstva brojiti više od jednog člana, što je važno za kreiranje urbanističkih politika.

Grafički prikaz 6 - Bračni status.

Posljednji demografski podatak zastupljen u ovoj anketi je broj članova kućanstva. Najviše ispitanika se izjasnilo kao kućanstvo s četiri člana (33,45%, N=96), zatim kućanstvo s dva člana (19,86%, N=57), kućanstvo s tri člana (17,07%, N=49), kućanstvo s pet članova (12,54%, N= 36), kućanstvo s jednim članom (11,15%, N=32), kućanstvo sa šest članova (3,38%, N=11) i posljednje, kućanstvo sa sedam članova ili više (2,09%, N=6)

Grafički prikaz 7 - Članovi kućanstva.

ANALIZA UVODNOG PITANJA

Na uvodno prvo pitanje „Navedite tri Vaše asocijacije na Dubrovnik“ odgovorilo je 283 ispitanika, te se time htjelo utvrditi identitetske markere Dubrovnika i njihove eventualne polaritete, odnosno negativne asocijacije. Odgovori su kategorizirani prema frekvenciji pojavljivanja, pri čemu su 3 najbrojnije asocijacije „more“ (f=61), „zidine“ (f=54) i „Grad“ (f=54). Odgovori su doslovno preuzeti iz ankete, te su tematski grupirani prema svojoj semantici.

S obzirom na široki spektar dobivenih odgovora, asocijacije su kodirane u 5 velikih tema²⁰:

1. Tema broj 1 - Povijesni označitelj (simbolička slika Grada),
2. Tema broj 2 - Identitetski označitelj (simbolička slika Grada),
3. Tema broj 3 - Emocionalni označitelji (vezanost uz Grad),
4. Tema broj 4 - Priroda i
5. Tema broj 5 - Turizam.

Teme broj 1 i broj 2 se odnose, po uzoru na raniju socio-demografsku studiju o Dubrovniku (Klempić Bogadi, Vukić i Čaldarović, 2018: 63-65), upravo na različite identifikatore povijesti, kulture, baštine i nasljeđa stanovnika. Prva tema, Povijesni označitelj, se odnosi na simbolički doživljaj Dubrovnika kroz asocijacije koje reflektiraju njegovu bogatu povijest. Neke od asocijacija u ovoj kategoriji uključuju pojmove poput „Republika“, „sloboda“, „karantena“, „neovisan“ i „Libertas“, a odnose se na direktne identifikatore Dubrovačke Republike. Druga tema se odnosi na baštinske elemente koji su sabrani u vidu materijalne i nematerijalne baštine i tradicije koju ispitanici povezuju s prostorom Dubrovnika poput „Festa“, „Sv. Vlaho“, „Orlando“, „muzeji“ ili „arhitektura“. Zbog toga su ove dvije teme neupitno povezane kao ukupni baštinski elementi i specifični povijesni označitelji nasljeđa Dubrovačke Republike, a prema Klempić Bogadi, Vukić i Čaldarović (2018) „*upravo povijesni ambijenti i pojedinačni elementi povijesnih jezgri najjači (su) simboli gradova te su uz njih građani najviše vezani*“ (2018: 64). Slijede emocionalni označitelji (vezanost uz Grad) kao tema broj 3 koji se odnose na subjektivan osjećaj pripadnosti mjestu, u ovom slučaju Dubrovniku. Ispitanici su svoje sentimente izrazili kao asocijacije, a neke od njih uključuju „obitelj“, „ljudi“, „idila“, „raj“ i „ljubav“. Osjećaj emocionalne vezanosti ili pripadnosti uz prostor se također opisuje u studiji splitske povijesne jezgre (Leburčić, Maroević, Rogić, 2003), zatim u studiji o Zagrebu (Čaldarović i Lay, 1979), a prethodne studije o Dubrovniku (Klempić Bogadi, Vukić, Čaldarović, 2018; Rogić i Kovačević, 1986) su to, također, potvrdile. Pretposljednja, tema broj 4 je priroda koja obuhvaća doslovno prirodne elemente asocijacija na Dubrovnik poput otoka dubrovačkog akvatorija, plaže Banje, Srđa i drugih opisa prirode. Peta tema je Turizam, koja se odnosi na pojmove: „turisti“, „kruzeri“, „turizam“ i „odmor“.

²⁰ Detaljan opis procesa kodiranja naveden je u poglavlju „Metodologija“ i u prilogima studije.

U nastavku slijedi tablica frekvencija asocijacija koje su se ponovile više od 10 puta u odgovorima, a u prilogima se nalazi potpuna tablica s frekvencijama učestalosti odgovora.

Tablica frekvencija	f
More	61
Zidine	54
Grad	54
Kultura	32
Povijest	29
Dom	24
Ljepota	23
Turizam	21
Baština	21
Stradun	19
Lokrum	15

Tablica 2 - Frekvencija asocijacija o Dubrovniku.

Prilikom obrade i analize odgovora na navedeno pitanje, uočeno je da postoji razlika između asocijacija koje variraju od nekih općih identifikatora prostora do izraza nezadovoljstva. Dok se neke generalne asocijacije odnose na stereotipne značajke Dubrovnika, primjerice prostorne markere poput zidina, mora, Lokruma i Straduna, druge prikazuju određenu kritiku grada ili specifično nezadovoljstvo. Zbog toga je uvedena i tema „*negativnih asocijacija*“ koja sadrži popis izdvojenih pojmova koje su ispitanici također navodili kao asocijaciju na Dubrovnik. Kako je u samom pitanju naznačeno da se tražilo 3 asocijacije, potrebno je ukazati da ispitanici nisu nužno davali sve 3 negativne asocijacije (primjerice neki ispitanici su navodili jednu negativnu asocijaciju i dvije pozitivne i slično). Slijedi tablica negativnih asocijacija.

Tablica frekvencija N	f
Gužva	31
Skupo	9
Nered	5
Nema sadržaja	3
Preizgrađenost	3
Visoke cijene	3
Masovni turizam	3
Loša infrastruktura	2
Nedostatak parkinga	2
Izolacija	2
Uljuljkanost na slavi prošlosti	1
Neodrživi turizam	1
Stagnacija	1
Nedostatak ponude i resursa	1
Kilavost	1
Pretencioznost	1
Prazan grad	1
Demografska depopulacija	1
Loša kvaliteta života	1
Provincija	1
Komodifikacija	1
Betonizacija	1

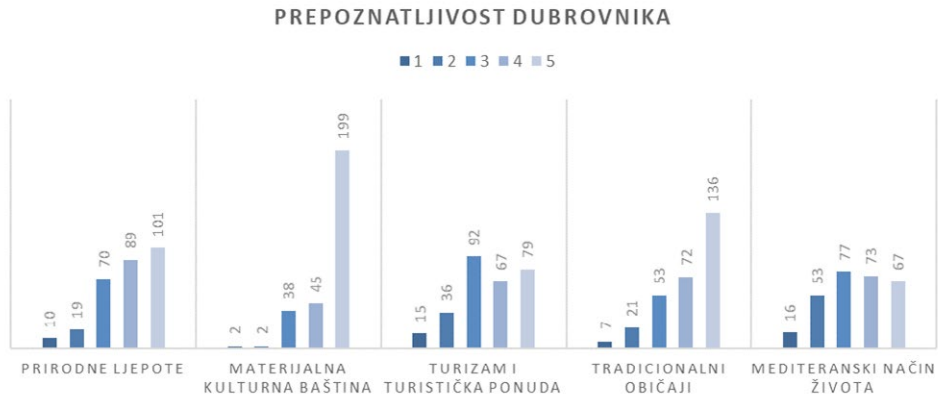
Tablica 3 - Frekvencija asocijacija (negativne asocijacije).

Sukladno prethodnoj temi „*pozitivnih*“ karakteristika, negativne asocijacije su također raspoređene tematski, a uključuju sljedeće:

1. Infrastrukturni problemi
2. Kvaliteta života
3. Turizam
4. Ostalo

Infrastrukturni problemi se odnose na asocijacije problema s infrastrukturom u gradu Dubrovniku poput pojmova „gužva“, „nedostatak parkinga“ i „loša infrastruktura“. Slijedi kvaliteta života koja varira u temama od „demografska depopulacija“, „skupo“, „stagnacija“ do „loša kvaliteta života“. Turizam se u grubo odnosi na asocijaciju neodrživog turizma, a posljednja tema sadrži asocijacije poput „komodifikacija“, „provincija“ ili „uljuljkanost na staroj slavi“.

Iduće pitanje je bilo pitanje zatvorenog tipa „U kojoj je mjeri svaka od navedenih značajki Dubrovnika dio njegove prepoznatljivosti i lokalnog identiteta?“ gdje se od ispitanika tražilo da na skali od 1 do 5 (pri čemu 1 predstavlja najniži stupanj slaganja, a 5 najviši) označe po jednu vrijednost za svaku tvrdnju. Pitanje se sastoji od slijedećih tvrdnji²¹: „prirodne ljepote“, „materijalna kulturna baština“, „turizam i turistička ponuda“, „tradicionalni običaji“ i „mediteranski način života“. Najviše ispitanika je ocijenilo „materijalnu kulturnu baštinu“ (M=4.554, SD=0.761) kao najviše prepoznatu značajku Dubrovnika, zatim „tradicionalni običaji“ (M=4.132, SD=1.035), „prirodne ljepote“ (M=3.904, SD=1.051), „turizam i turistička ponuda“ (M=3.572, SD=1.165) i „mediteranski način života“ (M=3.456, SD=1.179). Rezultati su vidljivi na grafičkom prikazu koji slijedi.

Grafički prikaz 8 - Prepoznatljivost Dubrovnika.

NA TEMELJU NAVEDENOGA MOŽEMO ZAKLJUČITI DA JE MATERIJALNA BAŠTINA, SVEUKUPNA LJEPOTA MORA, GRADA I PONOS NA BOGATU POVIJEST I TRADICIJU TE USPJEŠNI TURIZAM OSNOVA (DOMINANTNO POZITIVNIH) ASOCIJACIJA I DOŽIVLJAJA DUBROVNIKA OD STRANE SUDIONIKA ANKETNOG ISTRAŽIVANJA. NAJVAŽNIJA NEGATIVNA ASOCIJACIJA SU GUŽVE I TAJ PROBLEM ZNAČAJNO ODSKAČE OD SVIH OSTALIH.

²¹ Navedeno je u skladu s rezultatima o identitetskim markerima prostora i simboličkim aspektima vezanosti stanovnika uz povijesnu jezgru u studiji Klempić Bogadi, Sanja; Vukić, Jana; Čaldarović, Ognjen Život u povijesnoj jezgri Dubrovnika: sociološko-demografska studija. Zavod za obnovu Dubrovnika; 2018. Kao i s nalazima istraživanja provedenog na otoku Rabu objavljenim u radu Vukić, Jana ; Kranjec, Ivor (2022).

REZULTATI PREMA OSNOVNIM ASPEKTIMA ZADOVOLJSTVA KVALITETOM ŽIVOTA

Rezultati su prikazani prema osnovnim temama zadovoljstva elementima kvalitete života i specifičnim temama relevantnim za prostorno planske dokumente.

Prvo su analizirana pitanja „Koliko ste zadovoljni kvalitetom života u Dubrovniku?“. Na skali od 1 do 5, pri čemu se 1 odnosi na najniži stupanj slaganja, a 5 na najviši stupanj slaganja, najviše ispitanika (N=137) je odgovorilo 3. Prosječna ocjena zadovoljstva iznosi 3.049 (SD=0.892). Na isto takvo pitanje koje se odnosi na zadovoljstvo kvalitetom života u gradskom kotaru ili mjesnom odboru prosječna ocjena iznosi 2.916 (SD=0.938).

Sudionici su relativno zadovoljni kvalitetom života u Dubrovniku, a malo kritičniji, odnosno manje zadovoljni kvalitetom života u mjesnom odboru (MO) ili gradskom kotaru (GK) u kojemu žive, te su rezultati prikazani grafički.

Grafički prikaz 9 - Kvaliteta života u Dubrovniku.

Grafički prikaz 10 - Zadovoljstvo životom u gradskom kotaru ili mjesnom odboru.

Zatim je postavljeno pitanje otvorenog tipa koje je od ispitanika zahtijevalo objašnjenje prethodnog odgovora s pojašnjenjem da napišu čime su najviše nezadovoljni, a čime zadovoljni. Ukupan broj odgovora je N=259. Odgovori su prvo razdvojeni prema kriteriju aspekti zadovoljstva/nezadovoljstva, te su podijeljeni u podteme koje će biti prikazane u tablicama ispod prema frekvenciji pojavljivanja.

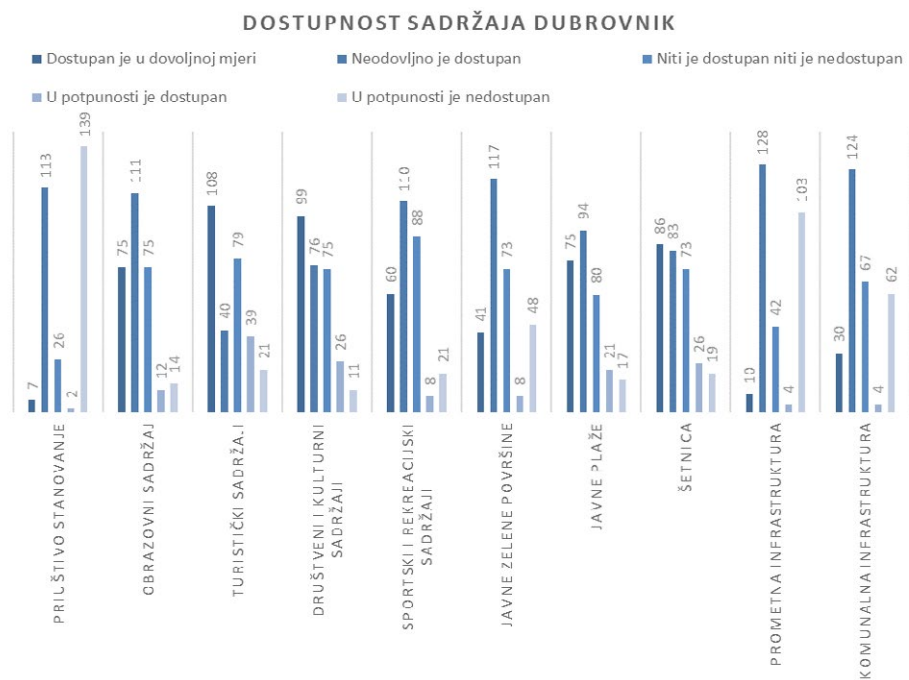
Uzroci nezadovoljstva - kod	f	Uzroci zadovoljstva - kod	f
Infrastruktura	161	Infrastruktura	52
Komunalni pitanja	101	Okolišni faktori	50
Javni, društveni i kulturni sadržaji	62	Mir i sigurnost	37
Turizam	37	Javni, društveni i kulturni sadržaji	19
Generalno nezadovoljstvo	31	Odnosi u zajednici	10
Preizgrađenost	25	Komunalna pitanja	6
Skupoća	22	Stil života (mediteranski)	4
Problemi sigurnosti	6	Ostalo	19
Demografija	1	-	-
Ostalo	8	-	-

Tablica 4 - Uzroci zadovoljstva i nezadovoljstva u Dubrovniku.

Uočljivo je da pojedine teme postoje u obje kolone, poput *Infrastrukture*, *Javni, društveni i kulturni sadržaji* i *Komunalna pitanja*. Zadovoljstvo infrastrukturom u ovom slučaju proizlazi iz, na primjer, blizine tržnice, Grada ili liječničke ambulante. Dok nezadovoljstvo proizlazi iz loše prometne infrastrukture, opće kritike gradske infrastrukture za koju smatraju da je neodržavana i zastarjela, manjka parkirnih mjesta, garaža, lošeg javnog prijevoza, stanja na cestama, gužvi, razvoj i gradnja koja ne prate kapacitete i mogućnosti postojeće infrastrukture i slično. Za *Javne, društvene i kulturne sadržaje* velika većina ispitanika navodi kako „u Dubrovniku ne postoji nikakav sadržaj“ za građane prvenstveno zimi, a tijekom ljeta smatraju da se sadržaj radi prema potrebama posjetitelja. *Komunalna pitanja* su u slučaju zadovoljstva pohvale vezane za čistoću grada, sigurnost koju Dubrovnik pruža i sitni popravci koje su ispitanici primijetili da službe obavljaju. Međutim, zabilježeno je svega 6 kodova *Komunalnih pitanja* koja se odnose na aspekte zadovoljstva, dok se u kontekstu nezadovoljstva zabilježen 101 kod s oznakom *Komunalni problemi*. Oni uključuju pitanje komunalnog reda u vrijeme ljetne sezone, nepoštivanje kućnog reda, lokalnog stanovništva, pitanje čistoće, odvoza otpada, kritiku općeg lošeg stanja komunalne infrastrukture Dubrovnika, pitanje manjih komunalnih popravaka (ulična svjetla, rukohvati, sanacije oštećenih staza), zapuštenost javnih prostora, neugodni mirisi i problem oborinskih voda koje se događaju prilikom većih vremenskih nepogoda. Slijedeći aspekti nezadovoljstva su: *Turizam*, *Generalno nezadovoljstvo*, *Preizgrađenost*, *Skupoća*, *Problemi sigurnosti*, *Demografija* i *Ostalo*. Ispitanici navode probleme izazvane *Turizmom* u kontekstu zagađenja zraka zbog opterećenja gradske infrastrukture kruzerima, gužve

izazvane turizmom, poskupljenja, prilagodba sadržaja u svrhu turističke prodaje, zane-marivanje gradskog stanovništva, pretjeranu pretvorbu stanova u apartmanske jedinice u stambenim zgradama i primjerice, pojam „opće“ podređenosti turizmu. *Generalno nezadovoljstvo* se odnosi na stavove ispitanika koji su izrazili svoje opće nezadovoljstvo životom u Dubrovniku. *Preizgrađenost* se odnosi na nezadovoljstvo zbog narušavanja infrastrukture grada, *Skupoća* uključuje previsoku cijenu života u Dubrovniku, *Problemi sigurnosti* se odnose na pitanja konzumacija psihoaktivnih supstanci i alkohola na javnim gradskim površinama i brzu vožnju na nepreglednim cestama u noćnim satima, *Demografija* se odnosi na rastući trend raseljavanja građana, a *Ostalo* uključuje komentare koji su generalno usmjereni na kritiku političkog vodstva. Potpune tablice s pripadajućim tema-ma, kodovima i frekvencijama se nalaze u prilogima na kraju ove studije.

U sljedećem dijelu prikazani su rezultati za pojedine istraživane aspekte kvalitete ži-vota: priuštivo stanovanje, obrazovni sadržaji, društveni i kulturni sadržaji, sportski i re-kreacijski sadržaji, javne zelene površine, javne plaže, šetnica, prometna infrastruktura, komunalna infrastruktura i turistički sadržaji. Navedeni sadržaji su, kao što je ranije na-pomenuto, izabrani na temelju prethodno prevedene analize i provedenih participativnih aktivnosti, posebno na temelju provedenih fokus grupa s mjesnim odborima i gradskim kotarima Grada Dubrovnika. Međutim, kako bi se izbjegla ograničenja takvog izbora sadržaja sudionicima istraživanja ponuđena je i mogućnost da ispitanici sami navedu i objasne koji im od sadržaja nedostaje. Slijedi prikaz odgovora ispitanika na pitanja zatvorenog tipa.

Grafički prikaz 11 - Dostupnost sadržaja u Dubrovniku.

Prikaz se odnosi na tvrdnju „*Za svaki od navedenih sadržaja procijenite u koliko mjeri je dostupan u gradu Dubrovniku*“ gdje se tražilo od ispitanika da procijene u kojoj mjeri je ponuđeni sadržaj dostupan odnosno nedostupan (od *u potpunosti nedostupan* do *u potpunosti dostupan*). Ispitanici su najmanje zadovoljni dostupnošću priuštivog stanovanja i prometnom infrastrukturom, ali iskazuju i relativno nezadovoljstvo komunalnom infrastrukturom, obrazovnim sadržajima, sportsko-rekreacijskim sadržajima, javnim zelenim površinama i šetnicama tj. zelenom infrastrukturom i javnim plažama. Slične udjele (ne) zadovoljstva pokazuju i grafički prikazi na razini MO ili GK gdje ispitanici žive. Slijede rezultati dostupnosti sadržaja za grad Dubrovnik: priuštivo stanovanje (M=1.676, SD=0.795), obrazovni sadržaji (M=2.861, SD=0.997), turistički sadržaji (M=3.362, SD=1.107), društveni i kulturni sadržaji (M=3.185, SD=1.046), sportski i rekreacijski sadržaji (M=2.735, SD=0.964), javne zelene površine (M=2.456, SD=1.019), javne plaže (M=2.962, SD=1.059), šetnica (M=3.059, SD=1.103), prometna infrastruktura (M=1.889, SD=0.873) i komunalna infrastruktura (M=2.268, SD=0.961). Uzimajući u obzir dobivene vrijednosti, priuštivo stanovanje je najnedostupnije prema percepciji ispitanika, a najdostupniji su turistički sadržaji. Rezultati su vidljivi na grafičkom prikazu koji slijedi. Prostorne specifičnosti analizirane su u kasnijem dijelu prikaza rezultata, ovdje je dan samo generalni prikaz na razini ukupnog broja sudionika u anketi.

Kako bi se upotpunila analiza, postavljeno je otvoreno pitanje: „*Ako smatrate da je potrebno istaknuti još neki sadržaj navedite koji i ocijenite ga.*“, međutim na to pitanje je dalo odgovor samo 68 (21,95%) ispitanika (pitanje nije bilo obavezno), ali dio je odgovorio da ne zna ili da nema prijedlog što stoga čini manjim broj odgovora koji se odnose na sadržaje te ih je u analizu ušlo ukupno 63²². Usprkos malom broju dobivenih odgovora, uočeno je da je 10 sudionika izrazilo potrebu za boljom dostupnošću zdravstvenih usluga. Zatim slijede teme *Prometna infrastruktura, Turizam, Sadržaj, Javni prostor, Komunalna pitanja i Razvoj*. Primjer navedenih sadržaja i komentara su sljedeći odgovori ispitanika, te su preuzeti izravno iz anketnog upitnika:

„*Zdravstvo, problem s liječnicima i terapeutima za djecu.*“

„*Prostor za koncerte na otvorenom, zabavni sadržaji za domaće ljude IZVAN STAROG GRADA, polivalentna dvorana za zimu, parkovi, zelene površine, NEMA STABALA U GRADU.*“

„*Nemamo prostor za kućka, mogu s kućkom jedino pločnikom šetat*“

„*Nemamo nikakvih sadržaja, zar ste slijepi*“

„*Loša povezanost Elafita s Gradom*“

„*Potrebno je uvesti razvrstavanje otpada. Kontejneri za smeće narušavaju izgled mjesta*“

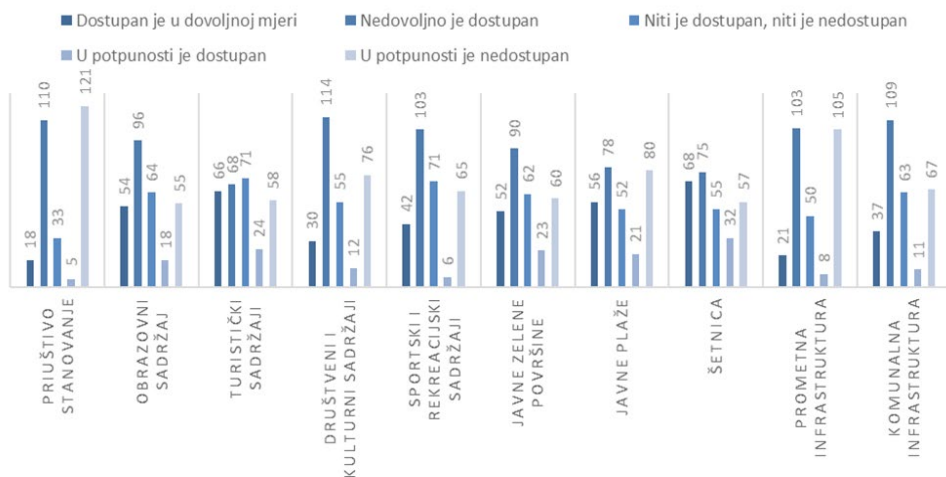
„*Zabava*“

„*Teško je istaknuti dodatni sadržaj kad je i osnovni malo ili nikako dostupan.*“

„*biciklistička staza, kante za smeće, kontejneri za reciklažu, ZELENI PARKOVI!*“

„*Nestaju ljudi i stil života koji čine Gk.*“

DOSTUPNOST SADRŽAJA - GK/MO

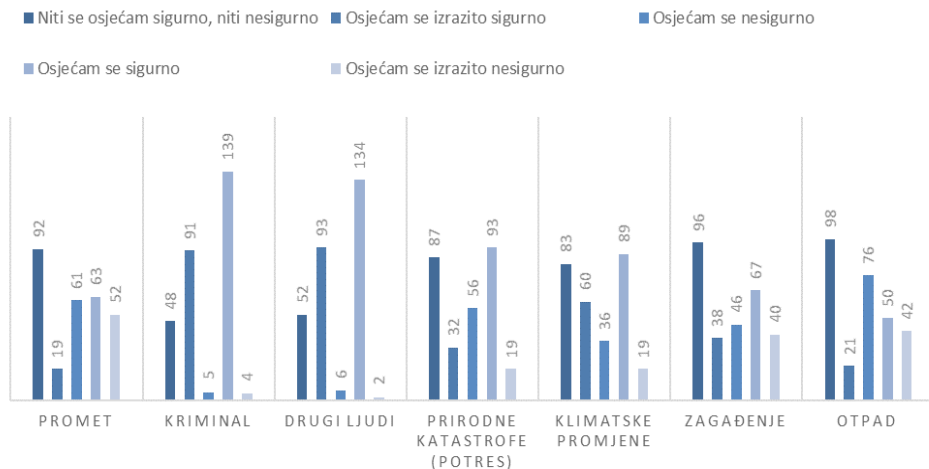

Grafički prikaz 12 - Dostupnost sadržaja po gradskom kotaru ili mjesnom odboru u Dubrovniku.

Ispitanici su najmanje zadovoljni dostupnošću priuštivog stanovanja i prometnom infrastrukturom, ali iskazuju i relativno nezadovoljstvo komunalnom infrastrukturom, obrazovnim sadržajima, sportsko-rekreacijskim sadržajima, javnim zelenim površinama i šetnicama tj. zelenom infrastrukturom i javnim plažama. Slične udjele (ne)zadovoljstva pokazuju i grafički prikazi na razini MO ili GK gdje ispitanici žive. Slične udjele (ne)zadovoljstva pokazuju i grafički prikazi na razini MO ili GK gdje ispitanici žive. Slijede rezultati: priuštivo stanovanje ($M=1.871$, $SD=0.965$), obrazovni sadržaji ($M=2.596$, $SD=1.175$), turistički sadržaji ($M=2.756$, $SD=1.247$), društveni i kulturni sadržaji ($M=2.261$, $SD=1.089$), sportski i rekreacijski sadržaji ($M=2.376$, $SD=1.053$), javne zelene površine ($M=2.610$, $SD=1.227$), javne plaže ($M=2.512$, $SD=1.282$), šetnica ($M=2.801$, $SD=1.306$), prometna infrastruktura ($M=2.038$, $SD=1.042$) i komunalna infrastruktura ($M=2.359$, $SD=1.090$). Potrebno je naglasiti da su prostorne specifičnosti analizirane u kasnijem dijelu prikaza rezultata, ovdje je dan samo generalni prikaz na razini ukupnog broja sudionika u anketi.

Što se tiče pitanja o osjećaju sigurnosti, samo 6 ispitanika ističe da se ne osjeća sigurno u Dubrovniku dok njih 277 (97,9%) iskazuje stav da se osjeća sigurno u gradu Dubrovniku. U nastavku je prikaz²³ specifičnih aspekata sigurnosti ili ugroženosti u MO ili GK u kojima ispitanici žive, a koji ukazuje da su promet ($M=2.777$, $SD=1.173$), zagađenje ($M=3.059$, $SD=1.218$) i otpad ($M=2.763$, $SD=1.123$) problemi koje ispitanici smatraju najviše ugrožavajućima.

OSJEĆAJ SIGURNOSTI

Grafički prikaz 13 - Osjećaj sigurnosti po gradskom kotaru ili mjesnom odboru prema različitim aspektima sigurnosti.

OSJEĆATE LI SE SIGURNO U DUBROVNIKU?

Grafički prikaz 14 - Osjećate li se sigurno u Dubrovniku?

NA TEMELJU NAVEDENOGA MOŽEMO ZAKLJUČITI DA SU ISPITANICI ZADOVOLJNI SIGURNOŠĆU, ALI DA JE NUŽNO UNAPREĐENJE UKUPNE DRUŠTVENE I TEHNIČKE INFRASTRUKTURE: STAMBENE (PRIUŠTIVO STANOVANJE!), PROMETNE, ZATIM KOMUNALNE I ZELENE INFRASTRUKTURE (UKLJUČUJUĆI I PROSTORE ZA SPORTSKE SADRŽAJE I ŠETNICE I SL.) ONO ŠTO JE IZNIMNO VAŽNO ZA UNAPREĐENJE ZADOVOLJSTVA KVALITETOM ŽIVOTA SUDIONIKA ANKETNOG ISTRAŽIVANJA.

SPECIFIČNE TEME GENERALNOG URBANISTIČKOG PLANA I PROSTORNI PLAN UREĐENJA GRADA DUBROVNIKA

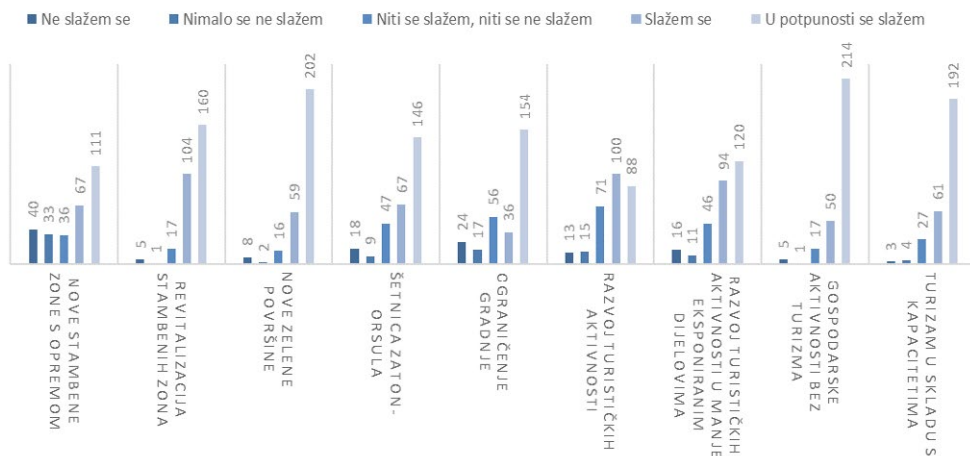
U ovom tematskom segmentu anketnog upitnika ispitivali su se stavovi o relevantnim sadržajima i prometnoj infrastrukturi koje bi bilo (ili ne) potrebno uvesti navedenim prostornim planovima te iskustvima i navikama korištenja određenih oblika prijevoza, odnosno kretanja u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Ovaj set pitanja omogućuje detaljnije uvide u prethodno opisane teme kvalitete života i dostupnosti urbanistički relevantnih sadržaja i infrastrukture. Kao što je ranije u studiji napomenuto, pitanja za anketu formulirana su na temelju proučavanja relevantnih dokumenata i fokus grupa, intervjua te urbanističkih analiza koje su prethodile njezinoj provedbi kako bi se stekli uvidi u specifične aspekte izmjena i dopuna prostornih planova, utemeljene na participativnom procesu.

U nastavku je grafički prikaz stupnja slaganja (uz skalu slaganja od 1-5, pri čemu je 1 najniža razina slaganja, a 5 najviša) ispitanika sa sljedećim tvrdnjama (poredak odgovara grafičkom prikazu) o sadržajima koje treba uvesti prostornim planovima Grada Dubrovnika:

1. Dubrovniku su potrebne nove stambene zone opremljene pratećim sadržajima (vrtići, park, škola i dr.). (M=3.638, SD=1.407)
2. Dubrovniku je potrebna revitalizacija postojećih stambenih zona opremanjem pratećim sadržajima (vrtić, park, škola i dr.). (M=4.453, SD=0.717)
3. Dubrovniku je potrebno uvođenje novih zelenih površina. (M=4.571, SD=0.781)
4. Dubrovniku je potrebna šetnica (lungo mare) na potezu od Zatonu do Orsule. (M=4.125, SD=1.093)
5. Dubrovniku je potrebno strogo ograničenje daljnje izgradnje. (M=3.997, SD=1.267)
6. Dubrovniku je potreban razvoj različitih turističkih aktivnosti (izletnički turizam, turizam u OPG-ovima...). (M=3.812, SD=1.084)
7. Dubrovniku je potreban razvoj turističkih aktivnosti u manje ekspanzivnim dijelovima. (M=4.031, SD=1.072)
8. Dubrovniku je potreban razvoj novih gospodarskih aktivnosti koje nemaju veze s turizmom. (M=4.641, SD=0.705)
9. Dubrovniku je potreban razvoj turizma u skladu s nosivim kapacitetom destinacije. (M=4.512, SD=0.819)

Rezultati ukazuju na relativno visok stupanj suglasnosti među ispitanicima o potrebama Dubrovnika u području urbanističkog planiranja, s naglaskom na unapređenje zelenih površina, turizma, i razvoju gospodarskih aktivnosti izvan turizma. Variranje u stavovima također naglašava potrebu za prilagodbom planova kako bi se zadovoljile različite preferencije građana.

SADRŽAJ ZA PROSTORNE PLANOVE

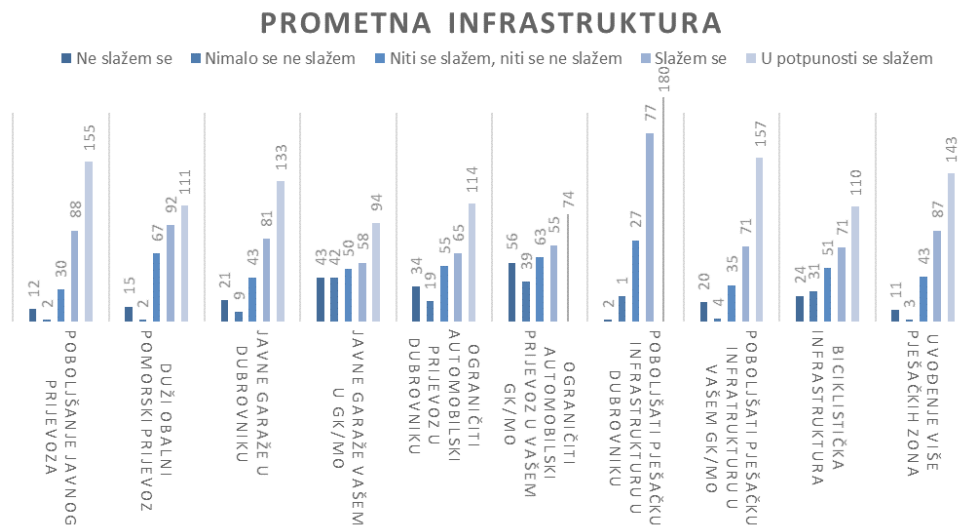

Grafički prikaz 15 - Sadržaj za prostorne planove.

Zatim je postavljeno pitanje o prometnoj infrastrukturi u kojemu su ispitanicima ponuđene sljedeće tvrdnje (uz skalu slaganja od 1-5, pri čemu je 1 najniža razina slaganja, a 5 najviša):

1. Potrebno je poboljšati javni prijevoz. ($M=4.331$, $SD=0.876$)
2. Potrebno je uvesti javni dužobalni pomorski prijevoz (pomorska linija javnog prijevoza). ($M=4.028$, $SD=0.946$)
3. Potrebno je izgraditi javne garaže na što više lokacija u Dubrovniku. ($M=4.073$, $SD=1.089$)
4. Potrebno je izgraditi javnu garažu u Vašem MO/GK. ($M=3.415$, $SD=1.443$)
5. Potrebno je ograničiti automobilski promet u Dubrovniku. ($M=3.770$, $SD=1.269$)
6. Potrebno je ograničiti automobilski promet u Vašem MO/GK. ($M=3.240$, $SD=1.382$)
7. Potrebno je poboljšati pješačku infrastrukturu u Dubrovniku. ($M=4.509$, $SD=0.724$)
8. Potrebno je poboljšati pješačku infrastrukturu u Vašem MO/GK. ($M=4.244$, $SD=1.009$)
9. Potrebno je uvesti biciklističku infrastrukturu na što više lokacija u Dubrovniku. ($M=3.714$, $SD=1.339$)
10. Potrebno je uvesti pješačke zone na što više lokacija u Dubrovniku. ($M=4.240$, $SD=0.917$)

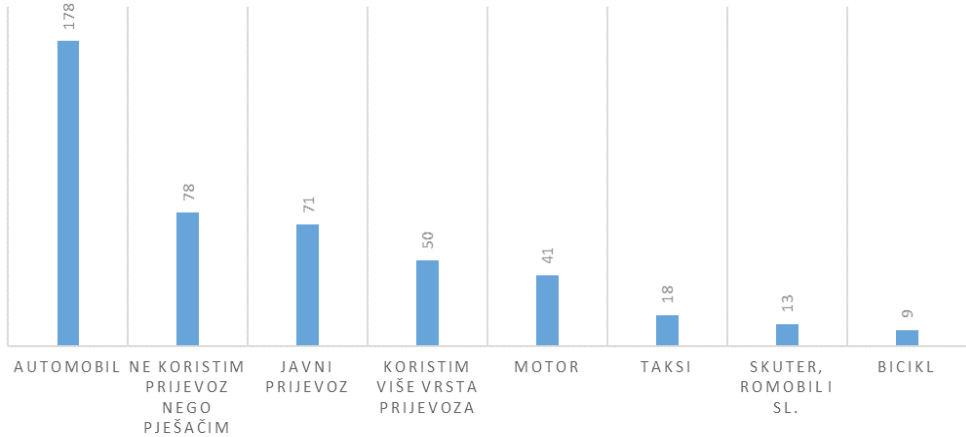
Rezultati ukazuju na visoku razinu potpore unapređenju javnog prijevoza, pješačke infrastrukture u Dubrovniku, uvođenju dužobalnog pomorskog prometa te uvođenju javnih garaža, dok postoji umjerenija potpora idejama poput ograničenja automobilskog prometa u određenim područjima (u Dubrovniku i na razini gradskih kotara i mjesnih odbora).

Grafički prikaz 16 - Pitanje unapređenja prometne infrastrukture.

U pitanju koje slijedi tražilo se objašnjenje prethodnog odgovora o razlozima odabira određenog tipa prijevoza/kretanja - prevladavaju odgovori koji navode gužvu i nedovoljno kvalitetan javni prijevoz kao glavne razloge korištenja automobila, dok oni koji pješače i voze bicikl u svakodnevnom obavljanju aktivnosti ističu ljepotu Dubrovnika za šetnju, izbjegavanje problema s parkiranjem i sl. Svakodnevno najviše koriste automobil (N=178), ali značajan dio koristi javni prijevoz (N=71) ili ide pješice (N=78), dok četvrtina ispitanika koristi različite vrste prijevoza (N=50). Ističu da je potrebno značajno unaprijediti pješačku infrastrukturu u čitavom gradu (N=178), dok se na razini MO ili GK u kojemu žive u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom samo malo manji dio ispitanika (N=157).

IZBOR PRIJEVOZNOG SREDSTVA

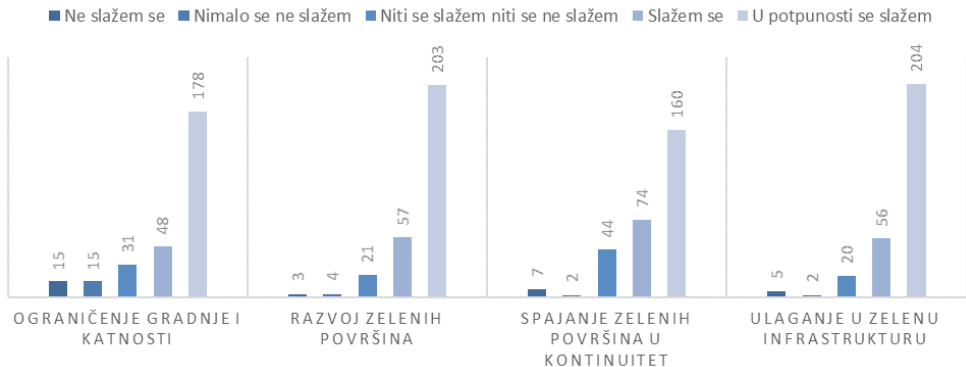

Grafički prikaz 17 - Osobni izbor prijevoznog sredstva.

Posljednji dio se odnosi na pitanja razvoja održivog razvoja u Dubrovniku, te se odnosilo na procjenu sljedećih elemenata održivog razvoja Dubrovnika:

1. potreba ograničenja izgradnje velikih gabarita, broja stanova i apartmana te visoke katnosti ($M=4.251$, $SD=1.162$)
2. potreba značajnog unapređenja postojećih javnih zelenih površina (veća zastupljenost) ($M=4.582$, $SD=0.761$)
3. potreba povezivanja javnih zelenih površina u kontinuirane šetnice ($M=4.334$, $SD=0.873$)
4. potreba većeg ulaganja u javnu zelenu infrastrukturu ($M=4.585$, $SD=0.756$)

ODRŽIVI RAZVOJ

Grafički prikaz 18 - Održivi razvoj u Dubrovniku.

Ispitanici su iskazali umjereno snažan stav prema potrebi ograničenja u gradnji velikih objekata, broja stanova i apartmana, kao i visokih katnosti. Srednja vrijednost 4.251 ukazuje na općenito pozitivan stav prema ovom pitanju, iako postoji varijacija ($SD=1.162$) u odgovorima ispitanika. Ispitanici snažno podržavaju ideju značajnog unapređenja postojećih javnih zelenih površina, izražavajući visoku razinu želje za većom zastupljenošću ovih prostora. Srednja vrijednost od 4.582 ukazuje na izrazito pozitivan stav ($SD=0.761$). Također pokazuju pozitivan stav prema ideji povezivanja javnih zelenih površina kako bi se stvorile kontinuirane šetnice. Srednja vrijednost 4.334 ukazuje na umjerenu potporu ($SD=0.873$). Posljednje, iskazan je visok stupanj potpore za povećano ulaganje u javnu zelenu infrastrukturu. Srednja vrijednost od 4.585 označava snažan pozitivan stav ($SD=0.756$).

IZ NAVEDENOG MOŽEMO ZAKLJUČITI KAKO STANOVNICI DUBROVNIKA U VISOKOM POSTOTKU PODRŽAVAJU ULAGANJE U JAVNU ZELENU INFRASTRUKTURU ŠTO BI VJEROJATNO REZULTIRALO I VIŠIM UDJELOM ONIH KOJI KORISTE ODRŽIVE OBLIKE MOBILNOSTI PRI OBAVLJANJU SVAKODNEVNIH AKTIVNOSTI, POSEBNO AKO BI JAVNI PRIJEVOZ BIO KVALITETNIJI, ODNOSNO UNAPRIJEĐEN TE SMANJENE GUŽVE.

TEMATSKI PRIKAZ NAJVAŽNIJIH NAGLASAKA

DESK ANALIZA

Na temelju provedenih analiza koje su ovdje prikazane samo u svojim relevantnim aspektima i kao integralni elementi dokumenata radi mogućnosti usporedbe i sinteze, zaključujemo da postoje kvalitetne stručne podloge, posebno krajobrazna i konzervatorska podloga, te drugi dokumenti koji omogućuju izdvajanje osnovnih razvojnih prostornih komponenti za kvalitetan i znanstveno i stručno utemeljen koncept izmjena i dopuna prostornih planova. Svi analizirani dokumenti usklađeni su s državnom i europskom regulativom što omogućuje njihovu daljnju implementaciju. Iako često primjećujemo ponavljanje fraza o održivom razvoju, integriranom teritorijalnom razvoju i ujednačavanju prostornih i drugih nejednakosti, u navedenim dokumentima jasno je vidljivo da postoji razlika u kvaliteti uvida te da određene prostorne značajke mogu i trebaju ostati „neujednačene“, ali svakako sačuvane od negativnih utjecaja. Navedeno je moguće sagledati kroz različite prostorno-funkcionalne cjeline, pri čemu se svakako izdvajaju Elafiti uključujući morski pojas, Gornja sela i zaštićeni dijelovi prirode koje treba sačuvati u njihovom što izvornijem obliku, uz unapređenje osnovnih funkcija koje izravno utječu na kvalitetu života lokalnog stanovništva. Plan upravljanja svjetskim dobrom „Starim gradom Dubrovnikom“ u svojim analitičkim podlogama koje se odnose na društvene (sociološke) i demografske aspekte te participaciju civilnih aktera pruža kvalitetne uvide u potrebe građana, ali se odnosi isključivo na prostor pod zaštitom UNESCO-a, koji je specifičan i

tako ga treba sagledavati u planiranju prostora. Preporuka je da se sagledava kroz detaljnije planiranje koje se „spušta“ ispod razine GUP-a i prostornog plana, upravo radi njegove osjetljivosti i specifičnosti. Ograničavanje negativnih urbanizacijskih djelovanja treba biti iznad pretjeranog razvoja u vidu širenja građevinskih zona, već treba dati prioritet urbanoj sanaciji i transformaciji prostora te razvoju zelene infrastrukturne mreže. Vrednovanja prirodnog i kulturnog krajolika iznesena u stručnim podlogama treba svakako uzeti kao prioritet prostornog planiranja, a od njihovih smjernica odustajati samo ukoliko nema druge mogućnosti za razvoj od vitalnog značaja za čitavu zajednicu (zaštita općeg dobra mora biti i ostati prioritet), nikako za pojedinačne ekonomske, političke ili ine interese. Posebnu važnost predstavlja i participativni aspekt predlaganja izmjena i dopuna prostornih planova jer odudara od zakonom postavljenih (minimalnih i nedovoljnih) uvjeta uključivanja javnosti te omogućuje prikupljanje, analizu i implementaciju prijedloga i potreba stanovnika u obuhvatu navedenih prostornih planova. Sociološka studija osim prijedloga i zahtjeva koji imaju mogućnost prostorne implementacije u planove obuhvatiti i ostale stavove i traženja te uvide u stanje i moguća unapređenja kvalitete života stanovnika kako bi mogla poslužiti kao osnova za buduće razvojne planove, strategije i politike te djelovanje samih civilnih i drugih aktera u rješavanju brojnih prostornih i drugih problema s kojima se susreću u svakodnevnom životu. Sociološka analiza predstavlja samo pripremnu fazu za nastavak istraživanja participativnim alatima, kroz participativni proces osmišljen isključivo u navedenu svrhu. Sociološka studija objedinit će sve elemente procesa, njegove rezultate i bit će javno predstavljena i dostupna po završetku ukupnog procesa prijedloga sveobuhvatnih izmjena prostorno planske dokumentacije radi transparentnosti procesa i trajne javne dostupnosti prikupljenih podataka.

U svrhu komparacije dobivenih rezultata desk analize i rezultata kvalitativnog dijela istraživanja, zaključci su se grupirali u 9 tema. Prva tema se odnosi *Prostorno planiranje i urbanizam* i onda se odnosi primarno na *Strategiju razvoja Urbanog područja Dubrovnik, Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“* i *Zeleni plan* i *Program razvoja zelene infrastrukture* (dokumenti EU i RH). Primarno daju smjernice održivog prostornog planiranja. *Smjer gospodarskog razvoja* obuhvaća dokument *Plan upravljanja svjetskim dobrom UNESCO-a „Starim gradom Dubrovnikom“*, a prema tome se može zaključiti da Grad Dubrovnik štiti i upravlja svjetskim dobrom poštujući zahtjeve društvene, ekološke i gospodarske održivosti – *Živi grad!* Nastavak trajne brige o stanju građevinskog fonda putem organiziranih i strogo nadziranih intervencija te ojačanje građevinskih struktura radi otpornosti na potres i rizike. Prema *Strategiji razvoja Urbanog područja Dubrovnika* potrebno je prilikom planiranja novih društvenih funkcija i infrastrukture usmjeravati prema onim područjima koja bilježe demografski rast, dok je istovremeno potrebno odgovoriti na izazove, poput gentrifikacije i litoralizacije, u onim područjima koja bilježe demografsku stagnaciju i pad. Tema *Planiranje javnih sadržaja* se odnosi na zaključke plana upravljanja koji se odnose na očuvanje „živog“ grada, odnosno na kvalitetu i način života lokalnog stanovništva. Osim toga, važno je prilikom javnih sadržaja osvrnuti

se na zelene i održive politike, pa se iz toga razlog *Program razvoja zelene infrastrukture* u ovoj studiji odnosi na doprinos održivom društvenom, gospodarskom i prostornom razvoju - racionalnom korištenju prostora i raspoloživih resursa, što usmjerava aktivnosti prema napuštenim, zapuštenim i podiskorištenim zgradama i prostoru njihovog neposrednog okoliša. *Prometna povezanost* se odnosi na organizaciju održivog prometnog sustava i povećanja protočnosti prometa opisanog u planu upravljanja. *Komunalna opremljenost* se odnosi na osiguranje zdravog i sigurnog okoliša usklađenog sa suvremenim tendencijama u prevenciji štetnih klimatskih promjena, točnije nastavak trajne brige o stanju građevinskog fonda putem organiziranih i strogo nadziranih intervencija te ojačanje građevinskih struktura radi otpornosti na potres i rizike (plan upravljanja). Nadalje, *Vrednovanje kulturne baštine* obuhvaća više dokumenata s obzirom na važnost ukupnog dubrovačkog baštinskog nasljeđa: plan upravljanja navodi nužnu zaštitu, očuvanje i unapređenje, te planiranje korištenja svjetskog dobra i njegova okruženja, konzervatorske smjernice savjetuju integralnim vrednovanjem i međudjelovanjem svjetskog dobra i njegovog urbanog okruženja po područjima zajedničkih obilježja utvrđivanje strategije očuvanja prihvatljivog okruženja povijesne jezgre grada od negativnih utjecaja na izvornost i cjelovitost dobra svjetske baštine. Ovi utjecaji mogu se pojaviti u različitim oblicima i stupnjevima intenziteta, odnosno mogu imati različiti učinak na pojedine sastavnice i atribute dobra svjetske baštine. Pojedini utjecaj može biti vizualni, fizički, izravan, neizravan, kumulativni, reverzibilni, ireverzibilni, trajni ili privremeni(...). U dokumentima koji se odnose na zelenu infrastrukturu veliki potencijal predstavlja kombiniranje prirodnih i baštinskih elemenata u (prostornom) razvoju pri čemu se sve stavlja u primarnu funkciju podizanja kvalitete života i očuvanja krajolika. Posljednje, *Novi koncept prostornog razvoja grada Dubrovnika* obuhvaća dokument zelene infrastrukture i prvenstveno se odnosi na prostorne planove i sam prostor koji je predmet ove analize važno je naglasiti da veliki potencijal predstavlja kombiniranje prirodnih i baštinskih elemenata u (prostornom) razvoju pri čemu se sve stavlja u primarnu funkciju podizanja kvalitete života i očuvanja krajolika. Teme *Detaljnije planiranje i natjecaji* i *Smjer širenja grada* nisu obuhvaćene ovom analizom.

TEMELJNI STAVOVI STRUČNJAKA

Prikaz rezultata fokus grupa i intervjua sa stručnjacima je predstavljen prema temama koje su obrađivali protokoli intervjua i fokus grupa, kao i prethodno prikazani rezultati desk analize. Teme su organizirane na slijedeći način: *prostorno planiranje i urbanizam, smjer gospodarskog razvoja, planiranje javnih sadržaja, prometna povezanost, komunalna opremljenost, smjer širenja grada, vrednovanje kulture i baštine i novi koncept prostornog razvoja grada Dubrovnika.*

TEMA 1 – PROSTORNO PLANIRANJE I URBANIZAM

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Ozbiljan problem UNESCO-m zaštićenog Starog grada Dubrovnika kao „mrtvog grada“, broj stanovnika stalno opada, a uvjeti i kvaliteta života su loši (nema sadržaja i mogućnosti oživljavanja zbog prevelike opterećenosti turizmom). Stanovanje planirati u drugim dijelovima. Postoje neiskorišteni potencijali grada Dubrovnika i okolice za izmještanje pojedinih funkcija, nužan kvalitetniji i pravedniji raspored sadržaja (podizanje kvalitete života). Problem nedefiniranog tipa turizma – potrebno je stvoriti uvjete za turizam koji će pomoći razvoju, a ne štetiti Dubrovniku i stanovnicima. Istaknut je problem neusklađenosti zakonodavnog okvira i nadležnosti različitih institucija koje često imaju oprečne zahtjeve (na čemu treba kontinuirano raditi). Nužno odrediti i limitirati opterećenje prostora (prometom, turizmom, izgradnjom) i zaštititi, tj. obavezno unaprijediti zelene prostore (parkovi, urbano zelenilo i dr.) zbog autentičnosti ambijenta i klimatskih promjena. Zaštititi i unaprijediti ruralni (nevidljivi Dubrovnik), potrebno je strateški planirati prostor upravo u tom smislu – očuvati i potaknuti poljoprivredu (OPG-i, ekološka poljoprivreda), ruralni prostor i stanovnike, omogućiti kvalitetu života i održivi turizam (biciklističke rute i dr.). Razvoj Gruža kao „novog grada“, obnova *brownfielda* u Gružu (TUP) Sačuvati vizuru iz Grada, ne samo na Grad. Zaštititi i sačuvati javni prostor (spriječiti privatizaciju) i urbane zelene zone (neovisno o vlasništvu).

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Pretjerani turizam i sezonalnost rade štetu. Gruž je formiran kao novi centar grada, ali treba urbanistički odrediti podcentre i dati im sve potrebne funkcije, istaknut problem prometa. Ključ sagledavanja su dnevne migracije u aglomeraciji, nužna je urbana sanacija i preobrazba, detaljno planirati promet i provjeriti njegovu smislenost (zaleđe...), Gruž nema dovoljno sadržaja, nužni su DPU-i. Očuvati otoke i more, estuarij Omble, Lokrum, plato Srđa; proglasiti parkom prirode što više dijelova otoka i zelenih zona, širenje grada ne smije zahvatiti i uništiti Gornja sela, ona su botanički rariteti; smanjiti svjetlosno zagađenje; urbana ekologija kao važan razvojni aspekt.

Fokus grupa 3 – Dubrovnik, udruge

Istaknut je stambeni problem u Dubrovniku (priuštivo stanovanje), problem javnog prostora i potreba za detaljnim planom za povijesnu jezgru. Istaknut problem prometa i važnost disperzije sadržaja, policentričnosti. Važna je povezanost otoka i omogućavan je sadržaja za stanovnike. Prijedlog da ljetnikovci mogu biti mjesta za udruge (kojima nedostaje prostora), obnovljeni prema propisima struke.

Fokus grupa 4 – Dubrovnik, mjesni odbori

Ističe se potreba za razvojem područja mjesnih odbora, eventualno širenje građevinskih zona, ali u skladu s okolišem uz zaštitu vrijednih vizura i baštine na korist prvenstveno lokalne zajednice (rješavanje stambenog pitanja i zadržavanje mladih obitelji). Riješiti nedostatak javnih i društvenih sadržaja te unaprjeđenje infrastrukture u svrhu boljeg prometnog povezivanja i poboljšanja kvalitete života (npr. trajektno pristanište, obilaznica Orašca, odvojak za Bosanku...).

Fokus grupa 5 – Dubrovnik, gradski kotari

Ističe se važnost / prioritet zaštite zelenila, proširivanje šetnica, povezivanje parkova i sprečavanje privatizacije zelenih prostora, preizgrađenosti. Nužno je uređivanje i održavanje zelenih površina u urbanom području, očuvanje povijesnih puteva kao pješačkih koridora i promet „okrenuti OD Grada“, a ne da dolazi do Grada, tuneli i garaža iza Grada kao rješenje uz stimulaciju javnog gradskog prijevoza. Istaknuto je neriješeno pitanje daljnjeg širenja grada, GK Komolac želi sve sadržaje ali ostaje problem klizišta (i traže izmještanje Libertasa). Postavljeno je pitanje prometa - brza cesta ugrožava izvor Omble, s tim povezan i zahtjev za izmještanje industrijske zone.

Intervju

Ravnomjerni razvoj uz očuvanje autentičnosti i zadovoljavanje novih potreba. Novo središte Gruž. Dostupnost obalnog područja. Uravnoteženi razvoj temeljen na aspektima: ljudi, prostor (mjesto), planiranje- održivi razvoj, ekologija, pejzaž i odgovarajuća gospodarska struktura. Novi urbani centri mogu se planirati i u komolačkoj dolini ili gornjim selima. Izbjeći širenje u primorje. Ne širiti kapacitete u urbanom dijelu Dubrovnika

TEMA 2 – SMJER GOSPODARSKOG RAZVOJA

Fokus grupa 1 – Zagreb, stručnjaci

Kao i ranije, naglašena je prostorna i sadržajna diverzifikacija turizma, bez uništavanja ruralnih područja i uz poštivanje nosivog kapaciteta Dubrovnika. Zaštititi i unaprijediti ruralni (nevidljivi Dubrovnik), potrebno je strateški planirati prostor upravo u tom smislu – očuvati i potaknuti poljoprivredu (OPG-i, ekološka poljoprivreda), ruralni prostor i stanovnike, omogućiti kvalitetu života i održivi turizam (biciklističke rute i dr.), fokusirati se na održivu mobilnost i oprez da prometna infrastruktura ne uništi ruralne dijelove poput Gornjih sela. Naglašavaju potrebu poštivanja krajobrazne studije.

Fokus grupa 2 – Dubrovnik, stručnjaci

Pretjerani turizam i sezonalnost rade štetu, Gruž je formiran kao novi centar grada, ali treba urbanistički odrediti podcentre i dati im sve potrebne funkcije, istaknut problem prometa. Zalažu se za očuvanje otoka i zaštitu mora, estuarija Omble, Lokruma, platoa Srđa. Smatraju također da je potrebno proglasiti parkom prirode što više dijelova otoka i zelenih zona, da širenje grada ne smije zahvatiti i uništiti Gornja sela, ona su „botanički rariteti“;. Vide urbanu ekologiju kao važan dio cjeline razvoja dubrovačkog prostora.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Tema nije obuhvaćena fokus grupom zbog specifičnih interesa sudionika.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Tema nije obuhvaćena fokus grupom zbog specifičnih interesa sudionika.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

„Grad kao mjesto života, a ne kulturni centar“, to je mjesto života (namjena M5), nužno je izraditi plan kapaciteta nosivosti i primjenjivati konzervatorsku podlogu i smjernice koje su dane od drugih stručnjaka za kulturnu baštinu, ograničiti turističke djelatnosti i omogućiti život u Gradu. Potrebno je očuvati stečena prava stanara.

Intervju

Predlažu ulaganje u razvoj poljoprivrede, novih industrija i u Sveučilište u Dubrovniku. Poticanje uvjeta za razvoj „novih industrija“ poput IT industrije ili kulturne industrije u svrhu privlačenja mladih ljudi u Dubrovnik. Iz ekološke perspektive, smjer razvoja gospodarstva se ogleda u vidu obnovljivih izvora energije i racionalnog korištenja poljoprivrednih zemljišta. Predlaže se za primjer razvoj mediteranske kulture biljaka (začinsko bilje, masline, bademi i tako dalje). Smatraju da se gospodarski razvitak može postići u održivom suživotu turizma i cjelogodišnjeg stanovanja.

TEMA 3 – PLANIRANJE JAVNIH SADRŽAJA

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Zaključak fokus grupe 1 vezano za temu planiranja javnih sadržaja je usmjeren na ravnomjeran (prostorni) razvoj. Naglasak se stavlja na očuvanje prirode i obalnog područja, uz Gruž kao novi centar, a Stari Grad promišljati kroz povećanje kvalitete života i stambene politike kroz izradu planova upravljanja. U široj gradskoj zoni smatraju da je potrebno poticati novu stanogradnju i širenje grada uz prostorno planiranje. Prostor sagledan cjelovito, zajedno sa zaleđem i Elaftima. Ozbiljno osmisliti viziju razvoja grada – baština

koristiti kao pokretač razvoja, ali uključiti kreativne industrije, obrazovanje (sveučilište...) i uvijek sagledavati cjelinu.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Drže da je važna kulturna infrastruktura, te je potrebno ulaganje u nju. Smatraju da je potrebno sanirati problem svjetlosnog zagađenja Dubrovnika, te da je potrebna izrada detaljnih UPU-a.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Ističu probleme povezane s javnim prostorom, nedostatkom prostora za udruge koji je važan u smislu za stvaranje sadržaja od interesa građana, predlažu različite lokacije prostora i dijeljenje prostora za mlade ali i za sve ostale dobne skupine, starije stanovnike i osobe s invaliditetom.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Pojedinačno prikazano ovisno o potrebama mjesnog odbora.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Nedostatak komunalnih vezova, ali i plaža. Nedostaje sportska i prometna infrastruktura. Zalažu se za zaštitu zelenih površina, povezivanje parkova i sprečavanje privatizacije zelenih površina.

Intervju

Podići kvalitetu života u svim dijelovima Grada Dubrovnika, odnosno ukupnu infrastrukturu i kvalitetu života. Naglašavaju važnost održavanja i ulaganja u zelenu infrastrukturu, uz dostupnost obalnog pojasa i plaža.

TEMA 4 – PROMETNA POVEZANOST

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

SUMP, održiva mobilnost bazirana na jačanju javnog prijevoza i smanjenju automobilske (i prometa u mirovanju), posebnoj organizaciji prijevoza za turiste (garaže na rubnim dijelovima ili izvan grada), omogućiti funkcioniranje prometa za lokalno stanovništvo. Oprezno planirati cestovne infrastrukture kako se ne bi uništili ruralni dijelovi. Odrediti i ograničiti opterećenje prostora prometom.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Vezano za prometnu povezanost, ova se fokus grupa fokusirala na opća pitanja prometa poput generalnog problema s prometnom infrastrukturom i problemom prometne povezanosti. Predlažu detaljno planiranje prometa prvenstveno zbog dnevnih migracija u aglomeraciji. Provjeriti smislenost prometa u dubrovačkom zaleđu.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Predlažu izmještanje kulturnih ustanova do kojih nije moguće pristupiti zbog česte prometne i opće infrastrukturne opterećenosti na prostor Gruža. Smatraju da je potrebno bolje povezati otoke i omogućiti sadržaj za stanovnike otoka.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Pojedinačno prikazano ovisno o potrebama mjesnog odbora. Izdvojeni problemi koji se odnose na prometnu infrastrukturu bi svojim rješenjem sigurno doprinijeli poboljšanju kvalitete života stanovništvu područja koje se navodi: trajektno пристаниште na otocima, obilaznica Orašac i odvojak za Bosanku.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Svi se zalažu za zaštitu zelenila, proširivanje šetnica, povezivanje parkova i sprečavanje privatizacije zelenih prostora, preizgrađenosti, traže uređivanje i održavanje zelenih površina u urbanom području, sačuvati povijesne puteve kao pješačke koridore i promet „okrenuti OD Grada“, a ne da dolazi do Grada, tuneli i garaža iza Grada kao rješenje uz stimulaciju javnog gradskog prijevoza.

Intervju

Ograničavanje osobnog prijevoza, odnosno poticanje korištenja javnog prijevoza. Smatraju da nije isplativo graditi metro unutar grada, posebice zbog geološkog sastava i topografije terena, pa se predlaže izgradnja tunela prema komolačkoj dolini i prema Gornjim selima. Upozoravaju da u slučaju izgradnje obilaznice, da varijanta izgradnje ne smije biti razorna za prostor, već mora omogućiti ljepotu kretanja kroz prostor i izmjenjivanje vidika i pejzaža. Navode kako je prometna mreža Dubrovnika dobra za potrebe lokalnih kapaciteta, ali tijekom ljeta zbog turističke sezone dolazi do opstrukcija u prometu, te se predlaže ulaganje u javni prijevoz kako bi se rasteretio cestovni promet. Za rješavanje zagušenja valja pristupiti dvojako: kod lokalnog stanovništva valja poticati korištenje javnog prijevoza (uz njegovo favoriziranje ispred osobnog, ali uz njegov značajni razvoj i poboljšanje), dok kod turista i stanovništva izvan Dubrovnika valja limitirati ulaz osobnim vozilom prema središtu grada, uz poticanje korištenja javnog prijevoza, ali i osiguravanje

parkinga na rubu grada/šireg centra grada. Također se mora ulagati i u pomorski promet i u održive oblike prometa. Predlaže se uvođenje besplatnog pokaza za sve građane, uvođenje novih linija i pravaca javnog prometa.

TEMA 5 – KOMUNALNA OPREMLJENOST

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Unaprjeđenje zelene infrastrukture zbog autentičnosti ambijenta i klimatskih promjena, te strateški planirati komunalnu infrastrukturu.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Navode urbanu ekologiju kao važan razvojni smjer Grada i okolice. Ističu dolinu u Komolcu uz upozorenje na klizišta zbog čega nije za stanovanje, nego za industrijsku zonu. Pošumljavanje javnih površina.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Komunalnu opremljenost ove fokus grupe možemo promatrati kroz ideju višenamjenskog, dijeljenog, inkluzivnog javnog prostora za koji se zalažu.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Pojedinačno prikazano ovisno o potrebama MO, međutim izdvaja se zajednički problem nedostatka kanalizacijske mreže i neucrtavanja pojedinih dijelova osnovne infrastrukture.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Održavanje postojećih zelenih površina, proširivanje šetnica, izrada brodskih vezova, komunalnih vezova i rješenje komunalnih problema nastalih zbog turizma (gužva, buka, preopterećenost).

Intervju

Po pitanju infrastrukture nužno je rješenje odvodnje i oborinskih voda, te podići razinu opće komunalne opremljenosti.

TEMA 6 – SMJER ŠIRENJA GRADA

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Predlažu Gruž kao novi centar, okolica i zaleđe Dubrovnika pogodno za stanogradnju (priuštivu primarno, ne apartmansku). Sprječiti da *buffer* zona blokira razvoj Gruža, ali uz zaštitu vrijednosti koje su neupitne, odnosno „sačuvati vizuru iz Grada, a ne samo na Grad“.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Poticati širenje grada, ali očuvati otoke i more, estuarij Omble, Lokrum, plato Srđa, dakle sukladno tome proglasiti parkom prirode što više dijelova otoka i zelenih zona, širenje grada ne smije zahvatiti i uništiti Gornja sela. Poticati i dalje Gruž na daljnje formiranje kao novi centar grada uz urbanističke smjernice.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Podatak nije zabilježen na ovoj fokus grupi.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Pojedinačno prikazano ovisno o potrebama MO. Mjesni odbori orijentirani na rješavanje stambenih pitanja kako bi se zadržale mlade obitelji.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Ovo pitanje ostaje neriješeno.

Intervju

Očuvati priobalje i primorje od nove izgradnje; postepeno ublažavanje zabrana kako se udaljavamo od stare gradske jezgre i poticati izgradnju u komolačkoj dolini i na Pobrežju. Ispitati geološki sastav i topografiju prostora prije gradnje zbog problema s klizištima koji postoje. Predlažu da se zabrani izgradnja na velikim zelenim površinama i da se kaskadno usijeca građevine u brda.

TEMA 7 – VREDNOVANJE KULTURE I BAŠTINE

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Potpuna zaštita povijesne jezgre u materijalnom smislu, razvoj ostalih dijelova grada, sagledavanje potreba domicilnog stanovništva, ali uz strogu primjenu konzervatorskih smjernica unutar zidina, ublažavanje prema Gružu (uz opreznu procjenu gdje je to

moguće) radi razvoja funkcija centra. Odlučiti koje su zone turističke, a koje mogu biti mješovite i pružiti osnovu za razvoj grada kao cjeline. Očuvati prostore koji su još uvijek sačuvani od promjena.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Pod pitanjem kulture i baštine, ova fokus grupa je navela važnost kulturne infrastrukture, računanje maksimalne nosivosti posjetitelja koja bi ograničila opterećenje starog dijela grada i zaštitila pomorsko dobro kao nasljeđe kulturne baštine.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Predlažu da se ljetnikovci obnove prema smjernicama struke, te da se dopusti udrugama i ostalim tijelima civilnog društva korištenje prostora u svrhu disperzije sadržaja usmjerene na građane. Dijeljenje prostora s drugim udrugama ili tijelima civilnog društva bi također povećalo multifunkcionalnost i doprinijelo razvoju i jačanju suradnje raznih civilnih udruga.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Pojedinačno prikazano ovisno o potrebama MO.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Smatraju da je potrebno poštivati konzervatorsku podlogu, ali s druge strane da lokalno stanovništvo ipak od turizma živi zarađuje zbog čega prevladava mišljenje da stvari trebaju ostati kako jesu ("čuvanje stečenih prava") po pitanju građevinskih zona.

Intervju

Po pitanju vrednovanja kulturne baštine, zaključci intervjua nalažu da je potrebno očuvati sliku Grada i njegov izuzetni povijesni urbanizam. Zaštiti prostor kroz pametne politike, a povijesni identitet Dubrovnika i okolice zaštititi kao distinktivnu plansku urbanizacijsku matricu. Međutim, rješenje nije niti predložen stav iz Konzervatorske studije da se neizgrađeni dijelovi građevinskog područja pretvore u površine na kojima nije dozvoljena gradnja ili zelene površine. Kao cilj prostornog planiranja navode da je potrebno uskladiti i moderirati različite interese u istom prostoru, odnosno uskladiti razvoj i zaštitu.

TEMA 8 – DETALJNIJE PLANIRANJE I NATJEČAJI

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Slāžu se da je Dubrovniku potrebno detaljno planiranje projekata i strategija urbanog razvoja.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Podržava se UPU kao alat rješavanja većine prostornih problema, ističe problem primjene zakonodavnog okvira i obavezu javnog natječaja.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Izdvajaju potrebu za detaljnim planom za povijesnu jezgru – UPU, te smatraju da su javni natječaji nužni za javne sadržaje kako bi se omogućila kultura stanovanja i kvaliteta prostora.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Slāžu se da je potrebna izrada UPU-a.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Slāžu se da je Dubrovniku potrebno detaljno planiranje projekata i strategija urbanog razvoja.

Intervju

Slāžu se da je Dubrovniku potrebno detaljno planiranje projekata i strategija urbanog razvoja, ali uz kontrole kako bi se spriječilo potencijalno pogodovanje partikularnim interesima. Smatraju da je Dubrovniku potrebna vizija razvoja grada kroz koncept prostornog razvoj i prostornih planova.

TEMA 9 – NOVI KONCEPT PROSTORNOG RAZVOJA GRADA DUBROVNIKA

Fokus grupa 1 – Mjesto provedbe grad Zagreb, stručnjaci

Problem pitanja vizije Dubrovnika – bez toga nema rješenja nijednog problema – prvo je pitanje gospodarske strukture Dubrovnika u budućnosti – unutar scenarija monokulture turizma treba promatrati strategije diverzifikacije tog turističkog proizvoda. Promatrati prostor kroz prostorno, socio-ekonomski i demografski različite cjeline – grad i okolica i na tome temeljiti razvoj uz veliku pažnju da se ruralni dio ne uništi.

Fokus grupa 2 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, stručnjaci

Smatraju da je sveobuhvatna sanacija dugoročno jedino rješenje.

Fokus grupa 3 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, udruge

Javni sadržaji trebaju biti prioritet, potrebna je disperzija sadržaja i dijeljenje, ali se ističe nužnost osiguranja adekvatnog prostora. Policentričnost je nužna; „gradu trebaju radikalna rješenja“.

Fokus grupa 4 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, mjesni odbori

Uređenje infrastrukture, javnih i društvenih sadržaja, unapređenje kvalitete života i eventualno širenje građevinskih (stambenih) zona u skladu s okolišem uz zaštitu vrijednih vizura i baštine na korist lokalne zajednice.

Fokus grupa 5 – Mjesto provedbe grad Dubrovnik, gradski kotari

Žele razvoj u skladu s konzervatorskim i ostalim dokumentima, ali uz obzir prema potrebama stanovnika – „Živi Grad!“

Intervju

Ovisno o perspektivi struke koja odgovara na pitanje, odgovori variraju od prijedloga da se prostori iznimne kulturne važnosti zaštite Ustavom jer su to prostori narodnog identiteta, zatim zaštita čitave dubrovačke urbane regije do planiranja budućnosti grada kroz zaštitu i revalorizaciju povijesnih ambijenata, prostora, parkova, tradicije i načina života. Kako sumira jedan citat iz intervjuja: „Temelj novog koncepta razvoja Grada mora biti izveden iz njegove baštinske urbane kulture. Ona je proizvela jedinstven i čudesan grad na ideji sklada čovjeka i prirode. Barem Dubrovnik baštini dokumentiranu urbanu genealogiju. Zašto tražiti drugdje ono što je već ovdje?“

TEMELJNI ZAKLJUČCI PROVEDENOG ANKETNOG UPITNIKA

Na početku sumiranja rezultata provedenog anketnog istraživanja napominjemo da su ograničenja istraživanja, uzorak i socio-demografske značajke sudionika prikazane u dijelu opisa metodologije pa se ovdje ne osvrćemo na navedene aspekte istraživanja već na one sadržajne. Na temelju rezultata ankete možemo zaključiti kako je materijalna baština i prirodne ljepote, kao i ukupni kulturni krajolik Dubrovnika ono što ispitanici ističu kao glavne asocijacije i elemente prostornog identiteta Grada Dubrovnika²⁴. Iskazuju ponos na bogatu tradiciju i kulturno-povijesnu baštinu te turizam temeljen na upravo navedenim odlikama (kulturni turizam). No svjesni su da upravljanje turizmom nije dovoljno dobro i da dovodi do preopterećenosti Dubrovnika kao svjetski relevantne turističke de-

stinacije pa posebno ističu gužve (u svakom aspektu) kao ono što kvari neupitno prekrasan dubrovački ambijent. No, usprkos gužvama sigurnost u Dubrovniku ne predstavlja problem, osim što se dio ispitanika ne osjeća sigurno od prometa. Na pozitivne aspekte nadovezuje se generalno zadovoljstvo kvalitetom života u Dubrovniku, ali i jasan stav svih ispitanika da je nužno unapređenje infrastrukture – komunalne, prometne, ali i društvene i kulturne te zelene infrastrukture (što se pojavljuje i kao značajan udio otvorenih odgovora). Problem stanovanja, odnosno priuštivosti stanovanja i kompletne infrastrukture koja prati stambeno naselje također se ističu kao gorući problemi u anketi. Sudionici anketnog istraživanja u visokom postotku podržavaju ulaganje u javnu zelenu infrastrukturu, što ukazuje na sve jaču svijest o njezinoj važnosti za kvalitetu života u svakodnevnom životu stanovnika. Isto tako se ističe potreba unapređenja javnog prijevoza te prometne infrastrukture za održive oblike mobilnosti, posebice pješačke infrastrukture i šetnica. U otvorenim odgovorima sudionici ističu prijedloge sadnje drvoreda, poboljšanja sportsko-rekreativne infrastrukture i igrališta za djecu te potrebu bolje organizacije prometa u mirovanju koji često ometa sigurno kretanje pješaka i biciklista. Među odgovorima koji se odnose na prostorne probleme sudionici ankete ističu problem pretjerane izgrađenosti užeg gradskog tkiva, pretjerano povećanje turističke izgradnje (apartmana) te s time povezanu preveliku katnost i prevelike gabarite novogradnje te preizgrađenost parcela koja često narušava vizuru grada i zbog pretjerane „betonizacije“ ne ostavlja mjesta zelenilu.